

INNHOLD

St. meld. nr. 86.

(1962—63)

Om eksplosjonsulykken på Svalbard

(Ny Ålesund) 5. november 1962.

INNHOOLD

<p>I. Innledning 1</p> <p>II. Rammen for meldingen 1</p> <p>III. Tidligere ulykker i gruvene på Svalbard 2</p> <p>IV. Ulykken 5. november 1962 og tiltak for granskning av denne 4</p> <p style="padding-left: 20px;">1. Den foreløpige undersøkelseskommissjon (Midbøe-kommisjonen) 4</p> <p style="padding-left: 20px;">2. Oppnevning av granskingskommissjon (Tønseth-kommisjonen) 5</p> <p style="padding-left: 20px;">3. Departementets behandling av Tønseth-rapporten 7</p> <p>V. Sammendrag av Tønseth-rapporten 8</p> <p>VI. Sammendrag av uttalelse fra styret i Kings Bay Kull Comp. A/S om Tønseth-rapporten 11</p> <p>VII. Sammendrag av uttalelse fra Arbeidstilsynet om Tønseth-rapporten 15</p> <p>VIII. Arbeidervernlovgivningen. De gjeldende regler for Svalbard 16</p> <p>IX. Statens arbeidstilsyn. Ordningen på Svalbard. Forholdet mellom arbeidstilsynet og departementet 17</p> <p>X. Tiltak for å bedre sikkerheten i gruvene på Svalbard 19</p>	<p>XI. Departementets merknader 22</p> <p style="padding-left: 20px;">1. Tønseth-kommisjonens kritikk mot ledelsen i Kings Bay Kull Comp. A/S og mot Arbeidstilsynet 22</p> <p style="padding-left: 20px;">2. Tønseth-kommisjonens tilrådinger med hensyn til den framtidige drift av gruvene i Ny Alesund 23</p> <p style="padding-left: 20px;">3. Organiseringen av arbeidstilsynet på Svalbard og spørsmålet om revisjon av gjeldende sikkerhetsforskrifter ... 23</p> <p style="padding-left: 20px;">4. Utbyggingen av Statens arbeidstilsyn 23</p> <p style="padding-left: 20px;">5. Kritikken mot departementet for behandlingen av saken 24</p> <p style="padding-left: 20px;">6. Konstitusjonelt og parlamentarisk ansvar i forbindelse med statens forretningsdrift 25</p> <p>Særskilt vedlegg.</p> <p style="padding-left: 20px;">1. Tønseth-rapporten av 27. mai 1963</p> <p style="padding-left: 20px;">2. Midbøe-rapporten av 16. november 1962</p> <p style="padding-left: 20px;">3. Uttalelse av 4. juli 1963 fra Styret i Kings Bay Kull Comp. A/S</p> <p style="padding-left: 20px;">4. Uttalelse av 6. juli 1963 fra Direktoratet for Arbeidstilsynet</p> <p style="padding-left: 20px;">5. Notat av 6. juli 1963 fra Justisdepartementet</p>
--	--

St. meld. nr. 86.

(1962—63)

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny Ålesund) 5. november 1962.

*Tilråding fra Kommunal- og arbeidsdepartementet 15. juli 1963,
godkjent ved kongelig resolusjon samme dag.*

(Foredratt av statsråd Oskar Skogly.)

I. Innledning.

Kommunal- og arbeidsdepartementet legger herved fram rapport fra den kommisjon som ved kongelig resolusjon 4. januar 1963 ble oppnevnt for å fortsette granskningen av den eksplosjonsulykke som fant sted den 5. november 1962 i Kings Bay Kull Comp. A/S's kullgruve Ester I i Ny Ålesund på Svalbard. Kommisjonens rapport (Tønseth-rapporten) vedlagt 3 skisser fra graven, 2 brev fra Yrkeshygienisk Institutt, rapport fra laboratorieavdelingen ved Kriminalpolitisentralen og en oversikt over de elektriske anlegg ved Kings Bay Kull Comp. A/S, Ny Ålesund, følger som trykt vedlegg 1 til nærværende stortingsmelding. Med kommisjonens rapport har departementet mottatt følgende tre kartskisser i større format: Kartskisse over Østre Senterfelt i Kings Bay, kartskisse over ventilasjonen i Østre Senterfelt samt kartskisse over Esterkullgangen. Disse utrykte vedlegg beror hos påtalemyndigheten, men vil kunne bli overlevert til Stortinget på kort varsel.

Som vedlegg 2 til meldingen følger rapporten fra den foreløpige undersøkelseskommisjon (Midbøe-rapporten) og en del vedlegg som fulgte denne. Det som ikke er trykt er vedlegg 3, 4, 5, 6, 7, 15, 17 og 18 til rapporten. Vedlegg 3—7 og 15 er gruvekart som dels er av stort format med en rekke detaljer. Det som er av vesentlig interesse i disse kart framgår av figurene 1, 2 og 3 i Tønseth-rapporten. Vedlegg 17 og 18 er legeerklæringer om dødsfall og obduksjons- samt liksynsrapporter for de 10 omkomne arbeidere som det var mulig å hente fram. Samtlige disse ikke trykte vedlegg blir oversendt Stortinget som utrykte vedlegg.

Departementet tar videre med som trykte vedlegg til meldingen:

Vedlegg 3. Uttalelse fra styret i Kings

Bay Kull Comp. A/S om Tønseth-rapporten. Vedlegg 4. Uttalelse fra Direktoratet for arbeidstilsynet og bergmester H. Welde om samme rapport.

Vedlegg 5. Notat av 6. juli 1963 fra Justisdepartementet om konstitusjonelt og parlamentarisk ansvar, særlig i forbindelse med offentlig forretningsdrift.

Merk: I de uttalelser som er trykt som vedlegg 3 og 4 er det flere steder henvist til bestemte sider i den stensilerte utgave av Tønseth-rapporten. Under trykningen er disse henvisninger endret slik at de svarer til vedkommende sted i den trykte utgave av rapporten.

II. Rammen for meldingen.

Denne melding har som formål å legge fram det materiale som nå foreligger om ulykken i Ny Ålesund den 5. november 1962 og å gjøre rede for de forhold omkring denne som etter departementets mening har betydning for sikkerhetsspørsmålet. Visse sider ved bedriftens og bedriftsledelsens forhold til sikkerhetsspørsmålet vil bli behandlet i Industridepartementets proposisjon om Kings Bay Kull Comp. A/S og som blir satt fram samtidig med meldingen (St. prp. nr. 146 for 1962—63).

Departementet må understreke at granskingsskomisjonens uttalelser om forhold som den har ment må tillegges vekt, ikke er noen dom, men en utredning til støtte og rettleiing for sakens videre behandling av de kompetente myndigheter. Det må også peke på at de enkelte personer og de institusjoner som er kommet i søkelyset i rapporten, har hatt meget kort tid til å uttale seg, enkelte bare meget begrenset anledning til det.

Under disse omstendigheter vil departementet i denne melding bare i begrenset omfang kunne ta standpunkt til de spørsmål som reiser seg i denne sak. Saken er — som det vil

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Ålesund) 5. november 1962.

nærmere bli redegjort for nedenfor — tatt opp til behandling av påtalemyndigheten. Det er etter departementets oppfatning særlig grunn til å vise forsiktighet med å komme med en endelig vurdering i en sak hvor det foreligger mange meget spesielle forhold som det må tas hensyn til. Dette gjelder så vel arbeidsplassens og arbeidets art så vel som den avstengthet fra omverdenen som følger av beliggenheten. Det er etter departementets oppfatning ganske klart at sikkerheten i kullgruvene i Ny Ålesund byr på problemer som er meget spesielle og betydelig vanskeligere enn de man til vanlig står overfor i norsk arbeidsliv for øvrig.

Departementet antar det vil være av interesse under den videre behandling av saken at man holder for øye de alminnelige regler for ansvarsforhold og oppgavefordeling mellom bedriften og de som er knyttet til denne og de offentlige tilsynsorganer. På grunn av den kritikk som er reist mot de sistnevnte, omtaler departementet oppbyggingen av disse og den virksomhet de har utført med sikte på å forbedre sikkerheten i gruvene i Ny Ålesund. Som før nevnt vil bedriften og bedriftsledelsens forhold også bli behandlet i Industridepartementets proposisjon.

III. Tidligere ulykker i gruvene på Svalbard.

Det er etter siste krig inntruffet tre alvorlige eksplosjonsulykker tidligere i Kings Bay Kull Comp. A/S' kullgruver i Ny Ålesund og en i Store Norske Spitsbergen Kullkompani A/S' gruver i Longyearbyen.

I Ny Ålesund inntraff den 4. desember 1948 en gasseksplosjon som utviklet seg til en kullstøveksplosjon. 15 mann omkom. (Det er feil når det i Tønseth-rapporten står at 14 mann omkom.) Den 7. januar 1952 inntraff en eksplosjon i Ny Ålesund hvorved 9 mann ble drept. Samme dag inntraff også en ulykke i Store Norske Spitsbergen Kullkompanis gruver i Longyearbyen, hvor det omkom 6 mann. Den 19. mars 1953 inntraff på nytt en ulykke i Ny Ålesund. 19 mann omkom. Til dette kommer så ulykken i Ny Ålesund den 5. november 1962.

I tillegg til disse større eksplosjonsulykker kommer så i begge gruver noen dødsulykker ved blokkfall m. v.

De foran nevnte eksplosjonsulykker har vært gjenstand for undersøkelser av spesielle granskingskommisjoner. Ulykken 4. desember 1948 ble undersøkt av en kommisjon nedsatt av gruveselskapet selv og bestående av den engelske gruveingeniør George Hoyle, den hollandske ingeniør C. L. Van Nes og daværende bergmester for Svalbard Gunnar Aasgaard.

Straks etter grubeeksplosjonen i Kings Bay 7. januar 1952 ble det oppnevnt en lokal undersøkelseskommisjon i Ny Ålesund. Den lokale kommisjonen bemerket bl. a. at den antok at forskriften om at gasskontroll skulle finne sted før og etter skyting, ikke var blitt overholdt av skiftet som arbeidet i gruva da eksplosjonen skjedde slik at gass ikke hadde vært målt etter skyting av salve.

Kommisjonen som ble oppnevnt ved kongelig resolusjon av 8. mai 1952 (bergingeniør David Vaage, gruveinspektør George Hoyle, bergingeniør Ivar Berge, sivilingeniør Ivar Følling) uttalte at den beskrivelse som var gitt av den lokale kommisjon om hendingene før og etter ulykken, i det vesentlige var riktig. Kommisjonen uttalte bl. a.:

«Eksplosjonen i Kings Bay den 7. januar 1952 har vært en ren gasseksplosjon og kullstøv har ikke vært med i den.

Det er ikke mulig med absolutt sikkerhet å si hva som har forårsaket tenningen av gassen, men kommisjonen anser det overveiende sannsynlig at tenning er oppstått gjennom gnister framkommet ved elektrisk strømoverslag i et støpsel i en kabel som førte til en kullboremaskin.»

Det vises for øvrig til den utførlige beretning fra kommisjonen, gjengitt i St. meld. nr. 72 for 1953 side 37 og flg. (med særreport fra gruveinspektør Hoyle side 49 og flg.), jfr. også sammendraget i Innst. S. nr. 232 for 1953, side 600 og flg.

Ulykken den 19. mars 1953 ble gransket av en granskingskommisjon oppnevnt ved kongelig resolusjon av 10. april 1953. Kommisjonen besto av byrettsdommer Bjørn Halfdan Stensvold, Oslo, formann, bergmester H. Merckoll, forretningsfører Chr. Henriksen og stiger Anders Kokkvold.

Kommisjonens rapport er gjengitt i St. meld. nr. 72 for 1953 side 3—13, jfr. Innst. S. nr. 232 for 1953 side 602 og flg. Kommisjonen uttalte at den direkte årsak måtte antas å være overtredelse av det gitte forbud mot å skyte mens det var gass til stede. Samtidig bemerket den at ventilasjonen på arbeidsstedet var dårlig.

Kommunalkomiteén bemerket i Innst. S. nr. 232 for 1953 av 4. juli 1953 at den hadde hatt for liten tid til å behandle denne viktige sak. Men selv om komiteén hadde ønsket å foreta en videre bearbeidelse av det foreliggende materiale, fant den likevel at det var nødvendig at den la fram innstillingen så tidlig at Stortinget fikk behandlet den før sesjonens slutt.

Komiteén bemerket bl. a. at bergmesteren på det daværende tidspunkt ikke hadde hatt høve til å uttale seg om rapporten, og at Direktoratet for arbeidstilsynet ikke hadde fun-

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Alesund) 5. november 1962.

net å kunne gi noen kommentar på det daværende tidspunkt.

Kommunalkomiteén bemerket også at den ikke hadde forutsetninger for å foreta noen vurdering av skyldspørsmålene. Komiteén gikk ut fra at dette spørsmål ble klarlagt så langt som mulig av de dertil kompetente myndigheter.

Komiteén henviste til den konklusjon som undersøkelseskommissjonen av 10. april 1953 var kommet til samt til kommisjonens merknader ellers (se bl. a. utdrag av rapporten side 603—604 i Innst. S. nr. 232 for 1953).

Kommunalkomiteén bemerket for øvrig:

«Hvis driften ved Kings Bay-gruvene skal fortsette, må alle de sikringstiltak som de tidligere og den siste kommisjon har anbefalt, gjennomføres. Når det er gjort mener kommisjonen av 1953 at det fra sikkerhetsmessig syn er fullt forsvarlig å fortsette driften.»

Innstillingen ble behandlet i Stortinget 17. juli 1953. Herunder ble det reist spørsmål om saken burde sendes påtalemyndigheten. Dette ble gjort. Statsadvokaten i Troms bemerket i innstilling til Riksadvokaten 12. mars 1954 bl. a.:

«En har ikke med absolutt sikkerhet kunnet fastslå årsaken til noen av ulykkene og det synes dermed heller ikke å kunne bli tale om straffansvar mot noen for på forsettlig eller uaktsom måte direkte å ha medvirket til tap av menneskeliv eller for overtredelse av straffelovens §§ 236, 237 eller 238.

Etter mitt syn kan en heller ikke hevde at mangler ved sikringsanordningene er skyld i noens død.

Jeg kan heller ikke anta at hjelp ikke er ytet så snart og i den utstrekning det i de gitte øyeblikk har vært gjørlig. Straffansvar etter straffelovens § 242, 2, jfr. 3. ledd synes derfor heller ikke å kunne komme på tale.

Tilbake blir da spørsmålet om det kan foreligge overtredelser av straffebestemmelsene i kap. IV i lov av 2. august 1929 om arbeiderbeskyttelse i industrielle virksomheter på Svalbard. Jeg nevner at loven fastsetter straff av bøter for overtredelser. Dermed inntreer også foreldelse av straffansvaret for overtredelser etter et år. Etter dette kunne det bare bli spørsmål om ansvar for de mangler ved sikringsforanstaltningene som fremdeles forefantes i Kings Bay den 19. mars 1953 og for hva en i Longyearbyen i begynnelsen av mai 1953 fant unnlatt gjennomført av anbefalingene om sikringstiltak.

Jeg nevner at det i forbindelse med de nevnte ulykker ikke er innkommet til påtalemyndigheten anmeldelser fra bergmesteren i hans egenskap av fabrikkinspektør på Svalbard om overtredelser av arbeiderbeskyttelsesloven, jfr. instruks fastsatt ved kongelig resolusjon av 3. november 1917.

For å kunne avgjøre om det foreligger overtredelser av arbeiderbeskyttelsesloven og for eventuell videre avgjørelse av hvem som i tilfelle er strafferettslig ansvarlig, måtte en først

ha etterforskning. For Kings Bays vedkommende måtte sådan formentlig foretas ved avhør i Kings Bay, i Longyearbyen, i Oslo og andre steder i landet. Jeg viser i denne forbindelse til dok. 14 om hvor arbeiderne er hjemmehørende. — Det kan bemerkes at jeg om bergingeniør Grønli har fått opplyst at han har sykepermisjon og skal ha vært på en utenlandstur, hvorfra han er formodet å være kommet tilbake. Bergingeniør Winsnes sluttet i selskapet sommeren 1953. Det lot seg ikke gjøre for meg å få igangsatt etterforskningen før forbindelsen med Svalbard ble brutt og vinters tid er det helder ikke noen forbindelse mellom Kings Bay og Longyearbyen.

Bergmesteren har meddelt meg at det i fjor høst var en ny kommisjon i Longyearbyen og at det da ble drøftet nye sikringstiltak, hvorav enkelte vil ta år å gjennomføre. I vinter har det i Longyearbyen ikke vært ulykker med dødelig utgang til følge.

Sikkerhetsforskrifter for gruvene er ikke vedtatt.

Bergmesteren er blitt klandret fordi han i 1952—53 ikke skal ha inspisert gruvene ofte nok. Han har meddelt meg at han om dette har fått forespørsel fra Industridepartementet og Arbeidstilsynet og at han arbeider med å besvare henvendelsen.

Etter det som foran er anført tør jeg innstille på at saken henlegges uten strafferettslige forføyninger.»

Riksadvokaten uttalte i brev til Justisdepartementet 30. mars 1954:

«Med Justisministerens brev av 18. juli 1953 mottok jeg granskingskommissjonens beretning for å avgjøre om det var grunn til å foreta ytterligere etterforskning og for å ta standpunkt til om saken ga anledning til strafferettslig forføyning. Idet jeg hermed sender saken tilbake til gjennomsyn viser jeg til den foreliggende innstilling av 12. ds. fra statsadvokaten i Troms og Finnmark.

Statsadvokaten er kommet til at det ikke foreligger grunnlag for tiltale mot noen for å ha forårsaket dødsulykkene ved forsettlig eller uaktsom adferd og viser for så vidt til strl. §§ 236, 237 og 238. Jeg er enig i at ingen av disse bestemmelser kan komme til anvendelse, og vil tilføye at heller ikke tiltale etter strl. § 239 eller § 151 finnes tilstrekkelig begrunnet i sakens bevisligheter. Statsadvokaten gjør oppmerksom på at mulig straffansvar etter lov 2. august 1929 om arbeiderbeskyttelse i industrielle virksomheter på Svalbard vil være foreldet på det nåværende tidspunkt. Jeg finner det av den grunn ikke nødvendig å drøfte de sikringsanordninger i grubene som ennå ikke var blitt tilfredsstillende da kommisjonen av 1953 foretok sine befaringer, men vil innskrenke meg til å vise til statsadvokatens utredning, særlig s. 12 og s. 17, idet jeg forutsetter at sakens dokumenter blir oversendt Kommunal- og arbeidsdepartementet.»

I St. meld. nr. 25 for 1955 ble det bl. a. redegjort for Arbeidstilsynets fortsatte arbeid med sikkerhetsforholdene i gruvene etter ulykken i 1953. Om tiltak etter 1953 med å bedre sik-

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Ålesund) 5. november 1962.

kerheten vises til senere avsnitt i denne melding.

I Innst. S. nr. 129 for 1955 bemerket kommunalkomiteén bl. a. at dens inntrykk var at gruvebedriftene på Svalbard stort sett hadde etterkommet de gitte pålegg. Komiteén anbefalte ellers at bergmesteren fikk høve til en studiereise for å sette seg inn i ulykkesforebyggende tiltak i utenlandske gruver samt at han fikk kontorhjelp. Videre burde Arbeidstilsynet følge med i de sikkerhetspålegg som ble gitt og hvordan påleggene ble etterkommet.

Innstillingen ble behandlet i Stortinget 9. juni 1955 og ble bifalt enstemmig uten debatt.

IV. Ulykken 5. november 1962 og tiltak for gransking av denne.

1. Den foreløpige undersøkelseskommisjon (Midbøe-kommisjonen).

Om aftenen den 5. november 1962 inntraff det en eksplosjonsulykke i Kings Bay Kull Comp. A/S's kullgruve Ester I i Ny Ålesund på Svalbard. 21 gruvearbeidere omkom. Da meldingen om ulykken innløp i Oslo neste morgen, oppnevnte industriministeren i samråd med kommunal- og arbeidsministeren en foreløpig undersøkelseskommisjon som under ledelse av sysselmannen for Svalbard, Finn H. Midbøe, skulle reise til ulykkesstedet.

Kommisjonen (Midbøe-kommisjonen) hadde som oppdrag etter beste skjønn og så langt som mulig å klarlegge forholdene og samle mest mulig av fakta omkring ulykken og søke å finne årsakene til denne, herunder også kontrollere gjennomføringen av gjeldende sikkerhetsforskrifter.

Kommisjonen besto foruten av sysselmannen som formann, av fungerende bergmester for Svalbard, Gunnar Mikalsen, ingeniør R. Winsnes fra Direktoratet for arbeidstilsynet og Walter Ørnhaug som representant for Norsk Arbeidsmandsforbund. Stiger Rolf Lindberg deltok som kommisjonens sakkyndige konsulent. På reisen til Ny Ålesund deltok formannen i styret for Kings Bay Kull Comp. A/S, departementsråd Karl Skjerdal og bergmester Harald Welde. Sistnevnte har siste vinter vært fritatt for å oppholde seg på Svalbard.

Deltakerne fra Oslo reiste om kvelden den 6. november med fly til Bodø og ankom til Longyearbyen med militærfly den 7. november. Reisen fra Longyearbyen til Ny Ålesund skjedde med skøyten «Nordsyssel», som på grunn av ishindringer først ankom til Ny Ålesund 9. november om ettermiddagen. Det var da utbrutt brann i gruva, slik at det ikke var mulig for kommisjonen å komme ned i denne for å besiktige det antatte ulykkessted. Kommisjonen måtte derfor som sin

primære oppgave innsamle og nedtegne bevisligheter, i første rekke avhøre vitner. Den fikk avhørt 25 vitner før den allerede den 16. november måtte forlate Ny Ålesund, idet den sto i fare for å fryse inne. Om de opplysninger og det materiale kommisjonen samlet inn, henvises til dens rapport datert 16. november 1962 med vedlegg, trykt som vedlegg nr. 2 til denne melding. Her gjengis konklusjonen i Midbøe-rapporten:

«Etter kommisjonens mening viser den foreløpige undersøkelse at det i Ester I og IV på ulykkesdagen fantes metangass i eksplosjonsfarlige mengder. Det må også anses på det rene at det faktisk har funnet sted en metangasseksplisjon. Da de eksplosjonsfarlige gassmengder er målt på strosse 4, er det etter kommisjonens mening sannsynlig at eksplosjonen er initiert på dette sted, eller i alle fall i den nedre del av seksjon 4.

Om hvordan metangassen er initiert, og hvordan metangasseksplisjonen har utviklet seg, er det etter kommisjonens mening umulig å si noe bestemt om på det nåværende tidspunkt.

Spørsmålet om hvorvidt metangasseksplisjonen har ført til en kullstøveksplisjon vil etter kommisjonens mening kunne bli besvart ved analyse av de prøver som er omhandlet i bilag 11 og som er sendt Kriminalpolitisen-tralen for undersøkelse. Prøver tatt i forbindelse med obduksjonen av de i obduksjonsrapporter nr. 1—4 (bilag 18) nevnte forulykkede, og som er sendt Arbeidstilsynets Yrkeshygieniske Institutt til analyse, antas også å kunne kaste lys over dette spørsmål.

Ved befaring i gruva så snart dette blir mulig, og ved ytterligere avhør av vitner, antar kommisjonen at ulykkens årsaksforhold vil kunne bli nærmere avklart.»

Resultatet av de nevnte analyser foreligger i 2 brev fra Yrkeshygienisk Institutt, datert henholdsvis 28. november og 5. desember 1962 og i rapport av 23. januar 1963 fra Laboratorieavdelingen ved Kriminalpolitisen-tralen. De nevnte dokumenter er trykt som bilag 1, 2 og 3 til Tønseth-kommisjonens rapport (vedlegg 1 til denne melding).

Som det vil sees klarla ikke rapporten årsaken til ulykken. Kommisjonen antok selv at dette kunne bli nærmere avklart ved senere undersøkelse av ulykkesstedet og når ytterligere vitner var avhørt. Kommisjonen kunne heller ikke fortsette sitt arbeid, da deltakerne etter den 16. november var spredt på Ny Ålesund, Longyearbyen og forskjellige steder i Norge. Det henvises også til at resultatene av de nevnte undersøkelser som skulle foretas ved Yrkeshygienisk Institutt og ved Laboratorieavdelingen ved Kriminalpolitisen-tralen først ville foreligge senere. Den innsamling av opplysninger og gransking som var påbegynt ved den foreløpige undersøkelse, måtte etter Kommunal- og arbeidsdeparte-

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Alesund) 5. november 1962.

mentets oppfatning snarest føres videre, og det tok derfor straks opp arbeidet med å få oppnevnt en granskingskommisjon til å fortsette arbeidet. Da granskingsarbeidet skulle fortsette, fant Kommunal- og arbeidsdepartementet det riktigst ikke å offentliggjøre Midbøe-rapporten på det daværende tidspunkt. Departementet forela senere spørsmålet om offentliggjørelse av Midbøe-rapporten for sorenskriver Tønseth, som uttalte at han av hensyn til granskingkommisjonens videre arbeid anså det ønskelig at Midbøe-rapporten foreløpig ikke ble offentliggjort.

2. Oppnevning av granskingskommisjon (Tønseth-kommisjonen).

Den nye granskingskommisjon ble oppnevnt i statsråd den 4. januar 1963. I det følgende gjengis i sin helhet foredraget til den kongelige resolusjon om oppnevning av denne kommisjon.

«Den 5. november 1962 skjedde det en gruveulykke i Kings Bay Kull Comp. A/S's gruver i Ny Alesund på Svalbard, hvorved 21 arbeidere omkom.

Det ble straks utpekt en foreløpig undersøkelseskommisjon under ledelse av sysselmannen. Kommisjonen reiste hurtigst mulig til Ny Alesund.

Kommisjonen hadde som oppdrag etter beste skjønn og så langt som mulig, å klarlegge forholdene og samle mest mulig av fakta omkring ulykken og søke å finne årsakene til denne, herunder også kontrollere gjennomføringen av gjeldende sikkerhetsforskrifter.

Kommisjonen fikk meget kort tid til sin rådighet da den på grunn av isforholdene sto i fare for å fryse inne. Den avga 16. november 1962 en rapport og framla bl. a. opptatte forklaringer fra de 25 vitner som ble avhørt på stedet. Kommisjonen kunne ikke få undersøkt ulykkesstedet i gruen da denne var kommet i brann.

Den foreliggende rapport klarlegger ikke årsakene til gruveulykken. Kommisjonen uttaler at den antar at ulykkens årsaksforhold vil kunne bli nærmere avklart når det blir mulig å foreta befarings i gruen og når ytterligere vitner er avhørt.

Etter departementets oppfatning må den foreløpige undersøkelseskommisjons rapport ansees som en samling faktiske opplysninger. Både på grunn av det tidspresse kommisjonen arbeidet under og forholdene for øvrig, vil det være nødvendig å få ulykken og omstendighetene omkring denne gransket nærmere, herunder også innsamlet ytterligere opplysninger. Departementet vil tilrå at det blir oppnevnt en ny kommisjon til å fullføre den påbegynte gransking.

Det er ønskelig at kommisjonen blir ledet av en dommer.

Departementet foreslår at sorenskriver Per Tønseth, Hokksund, blir oppnevnt som kommisjonens formann.

Etter samråd med Direktoratet for arbeidstilsynet vil departementet videre foreslå at bergingeniør Ivar Berge, Fosdalens Bergverk, overingeniør Alf Johansen, Elektris-

sitetsdirektoratet, og sekretær i Norsk Arbeidsmandsforbund, Øistein Larsen blir med i kommisjonen. Bergingeniør Berge har tidligere arbeidet som gruveingeniør på Svalbard og han har studert kullgruve drift og sikkerhetstiltak i Storbritannia og Amerika. Overingeniør Johansen er elektroingeniør og særlig elektroteknisk kyndig. Sekretær Larsen, som har vært gruvearbeider ved Follidal Verk, er gruvesekretær i Arbeidsmandsforbundet, som har foreslått ham oppnevnt.

Departementet finner det videre nødvendig at det er med i kommisjonen et medlem med praktisk erfaring som stiger. Det vil rå til at overstiger Aksel Johnson, Sulitjelma, kommer med i kommisjonen. Han har vært tilsatt som stiger ved Sulitjelma Gruber A/S siden 1938 og er nå overstiger ved bedriften. Han har eksamen bl. a. fra Kongsberg Bergskole.

Direktoratet har videre foreslått den engelske gruveinspektør George Hoyle (H. M. Deputy Chief Inspector of Mines) som medlem av kommisjonen. Departementet tiltrer forslaget, idet det er enig med direktoratet i ønskeligheten av at inspektør Hoyle tar del i granskingskommisjonens arbeid. Han har ved flere tidligere anledninger deltatt i undersøkelser vedrørende gruvene på Svalbard.

Departementet har forelagt spørsmålet om oppnevning av ny granskingskommisjon for Riksadvokaten. Denne har i brev av 19. desember 1962 meddelt at han etter å ha gjennomgått de foreliggende dokumenter fra den foreløpige undersøkelseskommisjon ikke har noe å bemerke til at det blir oppnevnt en ny undersøkelseskommisjon. Han finner det ikke ønskelig at påtalemyndigheten er representert i kommisjonen, men forutsetter at den blir gjort kjent med resultatet av kommisjonens undersøkelser når disse i sin tid er avsluttet.

Kommisjonens mandat må være å foreta en fullstendig gransking med sikte på så vidt mulig å få klarlagt årsakene til ulykken. Den må videre søke å klarlegge om det fra bedriftens side eller noen som representerer denne, eller fra noen offentlig myndighet, er utvist kritikkverdige forhold. Herunder må også klarlegges om gjeldende sikkerhetsforskrifter og eventuelle særskilte påbudte sikkerhetstiltak ikke er overholdt og i tilfelle spesielt vurdere hvilken betydning slike forhold kan ha hatt for ulykken.

Kommisjonen vil som utgangspunkt ha de foreliggende dokumenter fra den foreløpige undersøkelseskommisjon, men den må ta de skritt for øvrig som den av eget tiltak anser nødvendige for å få saken klarlagt så fullstendig som mulig, f. eks. ved ytterligere vitneavhøringer og innsamling av dokumenter. Det er i dag ikke klart om det blir mulig for granskingskommisjonen å foreta undersøkelser på selve ulykkesstedet, da det stadig brenner i gruen og det er fare for at den etter hvert blir fylt av vann. Hvis det blir adgang til å undersøke ulykkesstedet når isforholdene til våren tillater skipsanløp av Ny Alesund, bør kommisjonen foreta en reise til Svalbard for å granske forholdene på stedet.

Granskingskommisjonen bør så snart som mulig legge fram en rapport som gir en samlet framstilling om ulykken og omstendighetene omkring denne. Rapporten forutsettes offentliggjort. Kommisjonen bør straks på-

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Ålesund) 5. november 1962.

begynne sitt arbeid. Det må klarlegges med inspektør Hoyle i hvilken utstrekning han kan delta i kommisjonens møter og i hvilken utstrekning han må få oversatt foreliggende skriftlige opplysninger.

Den inntrufne ulykke gjør det nødvendig å få vurdert på nytt de gjeldende sikkerhetsforskrifter, herunder også elektrisitetsforskriftene, om disse bør endres eller om det ellers kan treffes tiltak som kan avverge nye ulykker. Ved denne vurdering bør også has for øye erfaringer fra tidligere ulykker i gruve sammenholdt med ulykken 5. november 1962.

Spørsmålet om fortsatt drift i gruvene i Ny Ålesund antas å måtte bli tatt opp til vurdering på bredt grunnlag av de interesserte departementer. Eventuelt kan det bli tale om å oppnevne en ny kommisjon med medlemmer som har erfaring fra drift av kullgruver i andre land.

Det forutsettes at departementet kan samtykke i at kommisjonen antar sekretærhjelp.

Det lar seg ikke på det nåværende tidspunkt fastslå hvor store utgiftene til kommisjonen vil bli. Finansdepartementet har i brev 29. desember 1962 samtykket i at det foreløpig blir stilt til rådighet kr. 40 000 til dekning av allerede påløpne utgifter ved den foreløpige kommisjon og til utgifter ved den nye.»

Når det gjelder oppnevning av granskingskommisjonen, skal departementet gjøre merk-sam på at det er etablert et fast samarbeid mellom Statens arbeidstilsyn og påtalemyndig-heten i saker om bl. a. arbeidsulykker som har voldt døden. Foreligger det en overtredelse av arbeidervernlovens regler av mer graverende art, skal vedkommende arbeidsinspektør straks melde saken til påtalemyndig-heten. Til orientering gjengis i sin helhet Riksadvokatens rundskriv av 15. mars 1950 til statsadvokatene:

«Statens arbeidstilsyn har 9. mars d. å. tilskrevet meg bl. a. således:

«*Påtalemyndigheten og arbeidervernloven.*

Samarbeid mellom politimestrene og distriktsarbeidsinspektørene.

Etter lov om arbeidervern av 19. juni 1936 har Arbeidstilsynet bl. a. til oppgave å søke å trenge til bunns i de arbeidsulykker som skjer i bedrift som er underlagt denne lov, jfr. lovens § 1. Arbeidstilsynet skal ved undersøkelser gjøre seg opp en mening om ulykken kan legges noen til last, jfr. lovens straffebestemmelser i §§ 51, pkt. 1, 52, 53 og 55. Etter arbeidsinspektørens instruks, jfr. § 6 i kongelig resolusjon av 1938 skal disse når det er inntruffet arbeidsulykker eller yrkes-sykdom som har voldt døden eller alminnelig skade, snarest mulig innfinne seg på stedet og foreta undersøkelser såfremt dette kan skje uten vesentlig avbrekk i deres øvrige arbeid og tilfellets art gir grunn til det. Foreligger det overtredelse av loven av mer graverende art, skal arbeidsinspektøren straks melde saken til påtalemyndigheten.

Det har vist seg at politimestrene mange steder er lite kjent med de oppgaver og den

myndighet arbeidsinspektørene er tillagt etter arbeidervernloven og gjeldende instruks. Det hører f. eks. ikke til sjeldenhetene at en politimester etter en dødsulykke i tilsynspliktig bedrift henlegger saken «på grunn av bevisets stilling» etter å ha innhentet politirapport, og u t e n å ha forelagt saken for distriktsarbeidsinspektøren på forhånd. Disse første politi-rapporter gir ikke alltid grunnlag for å avgjøre om en arbeidsulykke er «hendelig» som det heter, eller ikke. Arbeidsinspektørens erfaring når det gjelder granskning av ulykkes-årsaker, bør derfor komme til nytte ved etterforskning av ulykker som omfattes av arbeider-vernloven.

Direktoratet tillater seg å henstille til herr Riksadvokaten å gjøre landets politimestre oppmerksom på ønskeligheten av at det ved etterforskningen av arbeidsulykker i bedrifter som går inn under arbeidervernloven, finner sted et samarbeid med Statens arbeidsinspek-tører i distriktene, og at etterforskningsdoku-menter som regel blir forelagt disse til utta-else før det treffes avgjerd.»

Jeg anser det viktig at et samarbeid som påpekt av Arbeidstilsynet finner sted, og skal be forholdt overensstemmende med foran-stående.

En fortegnelse over Arbeidstilsynets di-striktsinspektører og spesialinspektører ved-legges dette rundskriv.

En del eksemplarer av rundskrivet med bi-lag legges ved til fordeling blant politimestre-ne i herr Statsadvokatens distrikt.

Andr. Aulie (s.).

Thor Oug (s.).»

Når det gjelder gruveulykken i Ny Ålesund den 5. november 1962, ble departementets fremgangsmåte drøftet underhånden med Jus-tisdepartementet og deretter forelagt for Riks-advokaten. Det henvises til brev av 19. desem-ber 1962 fra Kommunal- og arbeidsdeparte-mentet til Riksadvokaten som gjengis i sin helhet:

«Den 5. november 1962 skjedde det en gruve-ulykke i Ny Ålesund på Svalbard som kostet 21 arbeidere livet. Det ble straks etablert en foreløpig undersøkelseskommisjon under le-delse av sysselmannen, som hurtigst mulig reiste til Ny Ålesund og på stedet optok for-klaringer og samlet annet materiale som kunne belyse forholdene omkring ulykken. Kommi-sjonen fikk imidlertid meget kort tid til sin rådighet, idet den sto i fare for å fryse inne på stedet.

Kommisjonen avga 16. november 1962 en rapport med 23 bilag. Et eksemplar av denne rapport med bilag oversendes vedlagt til Riks-advokaten. Samtidig følger brev datert 28. november og 5. desember d. å. fra Yrkeshygi-enisk Institutt med resultatet av undersøkelser av blodprøver fra 4 av de omkomne.

Den foreløpige undersøkelseskommisjon hadde som oppdrag etter beste skjønn, og så langt som mulig, å klarlegge forholdene og samle mest mulig av fakta omkring ulykken og søke å finne årsaken til denne, herunder også å kontrollere gjennomføringen av gjel-dende sikkerhetsforskrifter. Etter dette de-

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Ålesund) 5. november 1962.

partements oppfatning må den foreliggende rapport sees som en samling faktiske opplysninger som vil være utgangspunktet for den endelige granskning omkring ulykken. Denne må ta sikte på, så langt som mulig å klarlegge årsaksforholdet. Det må videre klarlegges om det fra noe ansvarlig hold er utvist kritikkverdige forhold, så vel fra bedriftens side som fra de offentlige tilsynsmyndigheter.

Når det inntreffer arbeidsulykker av alvorlig art, blir saken i alminnelighet av tilsynsmyndighetene anmeldt til vedkommende påtalemyndighet, som selv avgjør i hvilket omfang saken skal belyses ved etterforskning eller på annen måte. Dette gjelder også for bergmesteren for Svalbard i hans egenskap av arbeidsinspektør på Svalbard. Slik forholdene ligger an i dette tilfelle, anser imidlertid dette departement det mest hensiktsmessig om den påbegynte undersøkelse kunne bli fortsatt i en ny granskingskommisjon. Slike særlige granskingskommisjoner har vært nytteløse også ved tidligere ulykker i gruvene på Svalbard.

Dette departement ville finne det hensiktsmessig å få oppnevnt en kommisjon bestående av en dommer, en bergingeniør, en stiger og en representant for arbeiderne. Forutsetningen måtte da være at denne kommisjon skulle søke å få klarlagt hendelsesforløpet, årsaksforhold og andre forhold som kan være av betydning for mulig ansvarsforhold. Kommisjonen måtte snarest mulig avgi rapport som forutsettes å bli offentliggjort. Det er ennå uklart om kommisjonen må foreta en reise til Svalbard for å undersøke ulykkesstedet. Den foreløpige undersøkelseskommisjon, som selv ble avskåret fra dette ved brann i gruen, har anbefalt dette. Imidlertid fylles visstnok gruen etter hvert med vann, slik at det ikke er klart om ulykkesstedet blir tilgjengelig.

Oppnevning av en særskilt kommisjon vil selvsagt ikke være til hinder for at påtalemyndigheten, om det finnes nødvendig, foretar særskilte undersøkelser. På tilsvarende måte blir det et særskilt spørsmål om det vil trenge nærmere utredninger og vurderinger med sikte på å bedre sikkerheten i arbeidet i kullgruvene på Svalbard. Endelig vil det måtte bli gjenstand for nærmere behandling og vurdering senere hvorvidt kullgruvedriften i Ny Ålesund bør fortsettes.

Departementet tør be meddelt om Riksadvokaten har noe å bemerke til den foran nevnte fremgangsmåte. En ber også meddelt om påtalemyndigheten ønsker å være representert i kommisjonen eller om den ønsker å varetta sine interesser spesielt på noen annen måte. En tør anmode om å få Riksadvokatens standpunkt snarest mulig, med sikte på eventuelt å få fremmet oppnevning av kommisjonen i første statsråd 1963.»

I brev datert 19. desember 1962 svarte Riksadvokaten således på departementets henvendelse:

«Under henvisning til konferanse med ekspedisjonssjef Berger Ulsaker og etter å ha gjennomgått de foreliggende dokumenter vedkommende den ovennevnte ulykke, skal jeg meddele at jeg ikke har noe å bemerke til departementets forslag i brev av 19. ds. om å oppnevne en ny undersøkelseskommisjon med oppdrag som nevnt i skrivelsen. Med den

sammensetning kommisjonen etter det opplyste lyste vil komme til å få, finner jeg ikke at det er ønskelig at påtalemyndigheten er representert i kommisjonen, men forutsetter at den blir gjort kjent med resultatet av kommisjonens undersøkelser når disse i sin tid er avsluttet.»

I samsvar med forannevnte vanlige samarbeidsordning og de drøftelser som har funnet sted i denne sak, ble granskingskommisjonens rapport gjennom Justisdepartementet sendt Riksadvokaten straks etter at den var innlevert til kommunalministeren.

Ulykken den 5. november 1962 og departementets behandling av denne har vært tatt opp flere ganger i Stortinget. Det henvises til grunnlagt spørsmål til kommunalministeren fra stortingsrepresentanten Jacob Remseth, i St.forh. 1962 side 663—665, og til interpellasjon i Stortinget den 28. februar 1963 av stortingsrepresentant Jon Leirfall i St.forh. 1963 side 2322—2340. Et kort ordskifte i tilknytning til representanten Leirfall's interpellasjon fant også sted 1. april 1963, se St.forh. 1963 side 2791—2798.

I samsvar med det som ble uttalt under interpellasjonsdebatten sendte departementet den 6. mars 1963 et brev til kommisjonens formann og ba arbeidet påskyndet slik at det ikke skulle oppstå fare for foreldelse. Også i kommisjonens mandat var uttalt at den burde legge fram sin rapport så hurtig som mulig.

3. Departementets behandling av Tønseth-rapporten.

Granskingskommisjonens innstilling er underskrevet i Longyearbyen 27. mai 1963. Det forelå da et maskinskrevet utkast til innstilling, men på det avsluttende møtet ble det gjort en rekke endringer med håndskrift i utkastet.

I en aktuell-sending i Riksringkastingen onsdag 5. juni opplyste kommisjonens formann, sorenskriver Tønseth, at rapporten for så vidt var ferdig som det bare gjensto litt renskrivning, og at det var meningen å avlevere den en gang i den følgende uke.

Kommisjonens arbeid med å få renskrevet rapporten var ferdig (men ikke konferert) den 12. juni. Torsdag 13. juni kl. 10.30 ble rapporten i 2 eksemplarer overlevert til kommunal- og arbeidsministeren av formannen og sekretæren. Ett av disse eksemplarer ble nytet som originaleksemplar, idet underskriftsarket fra Longyearbyen ble heftet ved dette eksemplaret. Konfereringen av rapporten var ikke ferdig da den ble overlevert kommunalministeren, og komitéens sekretær foretok senere denne samtidig med konfereringen av de stensiler departementet lot skrive. Tryk-

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Ålesund) 5. november 1962.

ningen av noen vedlagte kartskisser ble ikke ferdig før den 19. juni, samme dag som rapporten forelå stensilert.

I regjeringskonferansen den 13. juni, hvor flere statsråder, bl. a. industriministeren, var fraværende, omtalte kommunalministeren at rapporten forelå. Han hadde ikke på den korte tid som hadde vært til rådighet siden rapporten var mottatt, fått tid til å sette seg inn i denne og kunne derfor bare omtale den kort og summarisk.

Dagen etter (den 14. juni) ble originaleks-emplaret av rapporten gjennom Justisdepartementet sendt til Riksadvokaten.

Rapporten med vedlegg forelå som nevnt ferdig mangfoldiggjort i departementet onsdag 19. juni og ble samme dag sendt til Regjeringens medlemmer og de enkeltpersoner og organer som rapporten angikk. Den ble samtidig sendt ut til offentliggjørelse; men departementet satte en sperrefrist til fredag 21. juni, for at de kritiserte personer i samsvar med vanlig praksis og god saksbehandling så vidt mulig skulle få høve til å gjøre seg kjent med rapporten før den ble offentliggjort.

Om oversendelse av rapporten til Stortinget viser en til det som er sagt under avsnitt XI nr. 5.

V. Sammendrag av Tønseth-rapporten.

Tønseth-kommisjonens rapport følger som vedlegg 1 til denne melding. Departementet skal her gi et sammendrag av rapporten.

Kommisjonen har hatt en rekke møter i Oslo og herunder hatt samtaler med en rekke personer, representanter for Kings Bay Kull Comp. A/S, Arbeidstilsynet og Elektrisitets-tilsynet. Så snart det overhode var mulig reiste kommisjonen til Ny Ålesund hvor den oppholdt seg i 10 døgn (fra 15.—25. mai), hadde samtaler med ledelsen, sikkerhetsnemnda, formannen i arbeiderforeningen og andre arbeidere, samt foretok en befaring i det nye Vestre senterfelt. Derimot kunne kommisjonen ikke komme ned i ulykkesgruva i Østre senterfelt da det fortsatt brant i denne gruva som dessuten holdt på å fylles med vann. Det heter for øvrig i kommisjonens rapport:

«Man har for øvrig regnet det for mindre sannsynlig at man nede i gruben kunne finne spor av særlig betydning etter de ødeleggelse som må ventes voldt ved eksplosjonen og brannen og etter at gruben i lengre tid har vært fylt med vann.»

Etter en innledning om kommisjonens oppnevning, mandat, møter, reiser m. v. behandler kommisjonen i sin rapport — som følger som

vedlegg 1 til denne melding — Kings Bayselskapets oppbygging og virksomheten i Ny Ålesund. Deretter gir den en oversikt over de lover, forskrifter m. v. som gjelder for gruvedriften på Svalbard og om Arbeidstilsynet og Elektrisitets-tilsynet der. Så følger kapitler om tidligere eksplosjonsulykker i Ny Ålesund etter siste krig og en beskrivelse av gruvene. En oversikt over produksjonen fra 1. februar til 31. oktober 1962 viser at den økning av produksjonen som var planlagt for sesongen 1962—63 ennå ikke hadde gitt seg utslag, eller med andre ord, at det i eksplosjonsøyeblikket ikke var noen forsert produksjon sammenliknet med tidligere.

I tre kapitler behandler kommisjonen så forholdene i gruva i tida fram til eksplosjonen, funn av omkomne og stenging av gruva samt antennelsesmuligheter og eksplosjonens karakter.

Det går fram at gruveledelsen har hatt vansker med ventilasjonen, først og fremst når det gjelder de nederste arbeidsstedene i beltesjakt vest. På ettermiddagsskiftet ulykkesdagen ble det målt gass i eksplosjonsfarlig konsentrasjon i denne delen av gruva.

Eksplosjonen skjedde kort tid etter at nattskiftet hadde troppet på, ca. kl. 22.45 mandag 5. november 1962. Folk fra gruveledelsen og redningspatruljen kom til stede straks etter ulykken og gikk ned i gruva. Gjennom det redningsarbeidet som ble satt i gang, lyktes det å få brakt opp i dagen 10 omkomne, mens det ikke lyktes å komme fram til de 11 øvrige. Av samtlige 21 som arbeidet under dagen på ulykkeskiftet er det ingen overlevende. For å bedre ventilasjonen ble forskjellige tiltak satt i verk. Det viste seg imidlertid at gruva hadde kommet i brann, og det ble derfor bestemt å stenge nedgangen til denne.

Kommisjonen antar at det har funnet sted en gass- og kullstøveksplasjon. Kommisjonen har spesielt tatt for seg den oppfatning som har vært uttalt om at det var for fuktig i gruva til at kullstøv kunne eksplodere, og viser for så vidt til en del undersøkelser og publikasjoner som er nærmere omtalt. Når det gjelder eksplosjonens karakter konkluderer kommisjonen slik:

«Alt dette tatt i betraktning er det liten tvil om eksplosjonens karakter, og man må tro at kullstøv har tatt del i eksplosjonen i betydelig grad. Kullstøvet er blitt virvlet opp et eller annet sted i beltesjakt vest som følge av en ikke særlig stor gasseksplasjon.»

Kommisjonen har ikke kunnet klarlegge hvordan eksplosjonen er antent.

I to kapitler behandler kommisjonen selskapets forhold til sikkerhetsforskriftene. I det første av disse har den behandlet to forhold

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Alesund) 5. november 1962.

som den mener må anses for å ha medvirket til ulykkens omfang. Det gjelder kullstøv og ventilasjon.

Vedrørende kullstøv anfører kommisjonen:

«Punkt 97 fastsetter at det skal spres stenstøv unntatt hvor naturlige forhold vist ved prøver hver sjette måned gjør dette unødvendig. Punkt 99 sier at støvet i grubeganger hvor det foretas stenstøvspredning skal undersøkes regelmessig for brennbare deler hver måned. — Disse bestemmelser ble ikke etterkommet.»

Vedrørende ventilasjon uttaler kommisjonen:

«Det ble ikke tatt tilstrekkelige forholdsregler for ventilering av arbeidsstedene i beltesjakt vest nedenfor ny BFO., og heller ikke når det begynte å måles gass der.

Kommisjonen er av den mening at luftstrømmen gjennom strosse 4 var utilstrekkelig til under de ordinære arbeidsforhold å tynne forskjellige gasser ut til ufarlige konsentrasjoner slik det kreves i sikkerhetsforskriftens punkt 75 . . .»

«En annen ting som ikke var i orden og som kan ha hatt innvirkning på luftmengden i beltesjakt vest er det faktum at returluftveien ikke ble inspisert, og heller ikke kunne inspiseres, en gang ukentlig, slik som foreskrevet i sikkerhetsforskriftens punkt 79. Grunnen til dette var at det var vann der og, ifølge stigerne, også ras. Det ble derfor heller ikke gitt noen rapport om tilstanden.»

«Videre var bestemmelsene i punkt 85 om at det hver måned skal gis rapport om målingene og analysene, ikke fullt etterkommet. . . . Rapporten om returluftveiens tilstand og om målinger av luftmengden ble således ikke oppbevart som foreskrevet i punktene 85 og 86.»

I sitt annet kapittel om forholdet til sikkerhetsforskriftene kritiserer kommisjonen at selskapet ikke har vist tilstrekkelig interesse for utarbeidelsen av sikkerhetsforskriftene som det har vært invitert til å delta i. Den sier:

«Som det fremgår har selskapet, bortsett fra deltakelse i et par møter i Direktoratet for arbeidstilsynet, inntatt en fullstendig passiv holdning under utarbeidelsen av sikkerhetsforskriftene. Selskapets styre har ikke en gang fått seg forelagt utkastene og har ikke selv tatt noe skritt for å holde seg å jour ved utviklingen av forskriftene. Selskapets kontor har unnlatt å besvare henvendelser fra Arbeidstilsynet og har — som nevnt — ansett det hele som en ren ekspedisjonssak. Denne passive holdningen har gitt kommisjonen det inntrykk at selskapet ikke har tillagt arbeidet med sikkerhetsforskrifter den oppmerksomhet disse forskrifter har hatt krav på. . . .»

Heller ikke grubeledelsen i Ny Alesund synes å vise en nødvendig interesse for sikkerhetsforskriftene.»

Videre blir selskapet kritisert for følgende forhold uten at kommisjonen mener at forholdene har hatt betydning for ulykken:

— «Selskapet lærer i dag opp sine arbeidere bare i liten grad.»

— «Tross de sterke advarsler som selskapet således hadde fått fra tidligere kommisjoner drev man først vinteren 1961—62 med produksjon av 110 000 tonn, og man påbegynte sesongen 1962—63 med en planlagt produksjonsøkning til hele 200 000 tonn med bare én grubeingeniør.»

— Forholdene ved lagring, transport og bruk av sprengmidler har ikke vært tilfredsstillende.

— Reglene om tidspunktet for stigerne andre inspeksjon på skiftet og rapporter om sikkerhetsinspeksjoner er ikke overholdt slik de burde.

— På tiden for ulykken brukte man en tenningsmetode som var i strid med sikkerhetsforskriftene og man visste dette.

— Det «fremgår at det i stor utstrekning ikke ble benyttet forskriftsmessig forladringslengde og til dels ble brukt borsubb som forladringsmasse.»

— Bestemmelsene om at bormaskiner med tilhørende kabler skal anbringes på et trygt sted og gjøres spenningsløse etter bruken, er ikke overholdt.

— En rekke meldinger, rapporter m. v. skal sendes bergmesteren innen 1. juni hvert år, men den 1. juni 1962 hadde bergmesteren ikke mottatt noe av det påbudte materiale fra Kings Bay Kull Comp. A/S.

— Etter sikkerhetsforskriftens punkt 17 skal rapporter som er påbudt i forskriftene være skriftlige og samles i mapper eller innføres i protokoller som bedriften holder. Denne bestemmelsen er ikke fullt ut overholdt.

I et eget punkt kritiserer kommisjonen at det overfor selskapet har vært gjort muntlige henvendelser i stedet for at skriftlige pålegg ble gitt. «Det uholdbare i bruken av muntlige henvendelser springer klart i øynene når f. eks. driftsbestyrer Grimsmo mener å kunne påberope seg muntlige tillatelser og «stilltiende samtykke» fra bergmesteren til alminnelig bruk av luntetennere.»

Visse instansers og personers ansvar er diskutert nærmere i et eget kapittel.

Når det gjelder bedriftens styre bygger kommisjonen på at det ikke har hatt positiv kjennskap til de overtredelser av sikkerhetsforskriftene som har forekommet. Men styret kritiseres for at selskapets administrasjon ikke har vært ordnet slik at styret har fått opplysninger om disse forhold.

Men for et forhold som også har en betydningsfull sikkerhetsmessig side og som kommisjonen tillegger avgjørende vekt legger den imidlertid det fulle ansvar på styret. Kommisjonen sikter her til den omstendighet at

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Alesund) 5. november 1962.

gruveanlegget i Ny Alesund siden november 1961 har vært drevet med bare en gruveingeniør på stedet.

Om gruveledelsen sier kommisjonen:

«Grubeledelsen, driftsbestyreren, har det alminnelige ansvar for at alle sikkerhetsbestemmelser er iaktatt, og at de sikringsmessige forhold i sin helhet er tilfredsstillende. Han vil således ha ansvaret for de feil og forsømmelser som har vært gjort og som direkte berører de driftsmessige forhold. Kommisjonen viser for så vidt til det som er sagt foran. Man minner også om de spesielle vanskeligheter som driftsbestyrer Grimsmo har hatt og som i noen grad kan forklare at forholdene har måttet bli som de var.»

Om Kommunal- og arbeidsdepartementet sier kommisjonen at det vel må kunne sies «at det gikk noe lang tid før sikkerhetsforskriftene endelig ble utferdiget (6. oktober 1961) og at det i den tid som hengikk fra de tidligere ulykker, var en noe uklar tilstand hva angår den legale side av sikkerhetsforholdene. Imidlertid er det ikke for kommisjonen fremkommet opplysninger som kan betinge kritikk mot Kommunal- og arbeidsdepartementets tjenestemenn i deres forhold til arbeidervernreglene, herunder sikkerhetsforskriftene, og som angår denne kommisjons mandat.»

Arbeidstilsynet blir kritisert for at det ikke ble utferdiget pålegg til selskapet om bruk av elektrisk tenning og av forskriftsmessig forladning, men at disse spørsmål bare ble tatt opp muntlig; dette til tross for at tilsynet hadde forståelsen av at de muntlige henvendelser ikke hadde hatt noen virkning. «Det synes for kommisjonen som nærliggende at Direktoratet for arbeidstilsynet hadde tatt disse forhold opp direkte med selskapets styre som det ansvarlige organ.» Det kritiseres også at verken Direktoratet for arbeidstilsynet eller bergmesteren sørget for å få innsendt rapporter, melding m. v. som etter sikkerhetsforskriftene skulle vært levert fra Kings Bay-selskapet, men som var uteblitt.

«Tilsynet er dermed blitt uten viktig materiale til å kontrollere at sikkerhetsforskriftenes påbud ble fulgt og uten materiale som var nødvendig for å kjenne betydningsfulle sikkerhetsmessige forhold i gruvene i Ny Alesund. — De manglende påbudte rapporter m. v. burde endog gitt tilsynet — Direktoratet og bergmesteren — mistanke om at ikke alt var i orden og foranlediget nærmere undersøkelse av forholdene. Det kunne da på et tidlig tidspunkt blitt avdekket brist i sikkerhetstiltakene.»

Videre merker kommisjonen:

«Det synes også som Arbeidstilsynet under håndhevelsen av sikkerhetsforskriftene har strukket seg svært langt for at selskapet ikke

skulle få vanskeligheter med driften og kanskje endog måtte stoppe. Både Direktoratet for arbeidstilsynet og bergmesteren synes i enkelte tilfelle å ha følt seg tvunget til å akseptere forhold som var i strid med kravet til sikkerhet, og har akseptert slike forhold ut fra «nødssituasjoner». Innen rimelige grenser å bidra til at driftsmessige vanskeligheter unngås, er naturligvis en oppgave også for Arbeidstilsynet, men her er viktige sikkerhetskrav satt til side, og det synes i enkelte tilfelle som om Arbeidstilsynet ut over det forsvarlige har tatt hensynet til uforstyrret drift fremfor hensynet til sikkerhet.»

Kommisjonen mener at Direktoratet for arbeidstilsynet formentlig har «gitt uttrykk for en følelse av større hjelpeløshet enn de faktiske forhold har tilsagt» når det gjelder mulighetene for å søke en bedrift stoppet om det ved et anlegg på Svalbard hadde funnet sikkerhetsmessig svikt av alvorlig karakter.

Kommisjonen beklager at Direktoratet for arbeidstilsynet ikke sentralt er utbygd med personale med spesiell gruveteknisk innsikt.

Spesielt om bergmesteren sier kommisjonen at den er av den oppfatning at han kunne ha vært langt mer aktiv og hjelpsom i arbeidet med å sette de nye sikkerhetsforskrifter i verk. «Særlig beklagelig er det at bergmesteren ikke tok seg mere av prøvene av støv i kullgangene.»

Om en spesiell side av forholdet mellom bergmesteren, selskapet og Industridepartementet sier kommisjonen:

«Bergmesteren for Svalbard er — som tidligere nevnt — etter arbeidervernlovgivningen distriktsarbeidsinspektør på Svalbard og hører i denne egenskap under Direktoratet for arbeidstilsynet, som igjen er knyttet til Kommunal- og arbeidsdepartementet. Hans egentlige stilling — oppgave — er imidlertid å være bergmester og dette embede er administrativt underlagt Industridepartementet. Departementsråd og høyeste embedsmann i dette departement er K. O. Skjerdal som samtidig er styreformann i Kings Bay Kull Comp. A/S. Dette innebærer at bergmesteren skal føre direkte tilsyn med og kontroll med vitale spørsmål for den bedrift som ledes av hans administrativt overordnede i Industridepartementet. Det kan meget vel tenkes at bergmesteren kommer i den situasjon at han må overveie pålegg til selskapet av omfattende økonomiske konsekvenser, eller endog må overveie å kreve driften helt stanset inntil bestemte forhold er ordnet. Det er nærliggende å tenke seg at bergmesteren under slike omstendigheter ville kunne komme til å føle seg i en meget ubehagelig stilling. Bergmesteren burde i sin, i seg selv krevende, stilling på Svalbard ikke en gang være utsatt for muligheten av vanskeligheter av denne art. Kommisjonen vil dog tilføye at man ingen opplysning har om at bergmesteren noen gang faktisk har følt seg i en sådan stilling.»

Kommisjonen kritiserer også sikkerhetsnemnda i Ny Alesund for å ha vist

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Ålesund) 5. november 1962.

liten interesse og aktivitet når det gjelder å overvåke sikkerhetsforholdene i gruva.

Uten at Kings Bay Kull Comp.'s hovedkontor i Oslo er spesielt omtalt i noe eget punkt i rapportens kapittel om ansvarsspørsmålene, er det likevel reist kritikk mot dette på enkelte steder i rapporten. Det gjelder først og fremst at kontoret har kjent til at sikkerhetsbestemmelsene ikke ble fulgt når det gjaldt tenningsmetode og forladninger og at kontoret har unnlatt å legge fram for styret viktige sider ved sikkerhetsspørsmålene.

Kommisjonen anbefaler at sikkerhetsbestemmelsene for elektriske anlegg under dagen ved kullgruvene på Svalbard, gitt ved kongelig resolusjon av 4. desember 1953, trekkes tilbake.

Videre mener kommisjonen at det også synes å være grunn til en kritisk gjennomgåelse av bestemmelsene i de nye sikkerhetsforskrifter for kullgruvene på Svalbard, fastsatt av Kommunal- og arbeidsdepartementet 6. oktober 1961, med henblikk på revisjon på en rekke viktige punkter. «Dette vil imidlertid være et arbeide som krever langvarige og inngående overveielser og undersøkelser, men vanskelig kan foretas av denne kommisjon, bl. a. også fordi det er forutsetningen at dens arbeid skal tilendebringes i løpet av forholdsvis kort tid. Man vil imidlertid tilråde at spørsmålet om en revisjon straks blir tatt opp.»

Konkret peker kommisjonen på at det i forskriftene uttrykkelig bør sies at alle påbud, modifikasjoner og dispensasjoner må være skriftlige for å være gyldige.

Kommisjonen ber òg overveid om ikke den i siste hånd ansvarlige, gruvens eier — styret m. v. — skal få gjenpart av påbud og tidsbegrensede dispensasjoner, samt antyder at forskriftene bør suppleres med en bestemmelse om klassifisering av en ny gruve som åpnes på en kullgang hvor det tidligere har vært drift. Den nye gruve bør ha samme klasse som den tidligere drevne hadde, inntil erfaringene viser at den kan komme ned i en lavere klasse.

Kommisjonen uttaler også at etter dens mening bør de ansvarlige sentrale instanser ta opp til nøye vurdering hvorvidt de får den fulle ytelse av bergmesteren for Svalbard. Det antydes nærmere bestemmelser om inngående inspeksjon av Kings Bay-gruva. Videre foreslår kommisjonen at det bør overveies om ikke bergmesteren eksempelvis hvert tredje eller fjerde år bør tilbringe en vinter i Ny Ålesund.

Hvis bergmesteren fortsatt skal bo fast i Longyearbyen, bør det innføres en tidsbegrensning for den enkelte bergmester.

Bergmesteren må få kontorhjelpe så han får bedre tid til sine inspeksjoner.

Kommisjonen presiserer at det ligger utenfor dens oppgave å vurdere det ansvar sjefen for Industridepartementet eller andre departementssjefer måtte ha og som er av konstitusjonell art.

Videre presiserer kommisjonen at det har vært dens oppgave best mulig å søke opplyst alle forhold opp til og med ulykken. Det ligger utenfor kommisjonens oppgave å konstatere hva bergmester Welde har uttalt etter ulykken, hva han har ment å uttale, hvor de eventuelle misforståelser kan ligge og hva de kan skyldes.

VI. Sammen drag av uttalelse fra styret i Kings Bay Kull Comp. A/S om Tønseth-rapporten.

Styret i Kings Bay Kull Comp. A/S har i uttalelse av 4. juli 1963 imøtegått kritikken i Tønseth-kommisjonens rapport. Uttalelsen følger som trykt vedlegg 3 til denne melding. Departementet skal her gi en oversikt over hovedpunktene i uttalelsen.

Styret peker på at kommisjonens saksbehandling lider av mangler, og at rapporten bærer preg av tidspress (avsnitt I). Den har i enkelte tilfelle bygget på faktisk uriktige forhold og trukket vidtgående konklusjoner på dette grunnlag. Rapporten viser at i et tilfelle som det foreliggende er det nødvendig at undersøkelsene foregår i rettslige former under iakttagelse av offentlighetsprinsippet og det kontradiktoriske prinsipp. Etter styrets oppfatning kan rapporten på en rekke punkter ikke stå for en kritisk vurdering. Styret anfører at det er en alvorlig feil ved kommisjonens rapport at den ikke bygger på en klar definering av ansvarsfordelingen mellom styre, administrasjon og gruveledelse. Det er også en feil at den i liten grad presiserer forskjellen mellom feil som kan være gjort under det daglige arbeid, og som den enkelte arbeider, arbeidslag m. v. kan være ansvarlig for, og feil og forsømmelser som kan føres tilbake til ledelsen og dens disposisjoner. Det vil sikkert ikke være noen uenighet mellom styre og administrasjon når det gjelder ansvarsfordelingen. Men siden styrets forhold har vært sterkt fremme i den offentlige debatt etter ulykken, er det nødvendig å trekke opp grensene for styrets arbeid og ansvar med særlig sikte på sikkerhetsspørsmålene.

Deretter behandles i avsnitt II styrets arbeid og ansvar med særlig sikte på sikkerhetsspørsmål. Styret framhever at det har gjort betydelig mer for å holde seg orientert om de konkrete driftsforhold i Ny Ålesund enn det

som følger av anerkjent praksis under hensyn til et styres oppgave. Dette er gjort også i erkjennelsen av betydningen av de sikkerhetsmessige forhold. — Derimot har styret ikke ansett det som sin oppgave å dekke funksjonene til Arbeidsinspektøren på Svalbard og Direktoratet for arbeidstilsynet, og heller ikke å dekke funksjonene til Elektrizitetstilsynet. Og styret har gått ut fra at opplysninger det har fått fra de kontrollerende instanser, er riktige. Styret har heller ikke sett det som sin oppgave å være administrasjon. Styret framhever at det ikke er en oppgave for styret å påse at sikkerhetsbestemmelsene ikke brytes i det daglige arbeid, f. eks. når det gjelder punkter som bruk av foreskrevne forladninger, at ventilasjonen til enhver tid er i orden, at det til enhver tid spres tilstrekkelig stemmel osv. Kommisjonens krav i denne forbindelse vil i sin konsekvens sprengte enhver ramme for styrets ansvar for løpende drift, det være seg i industri eller skipsfart. For gruvedrift på Svalbard vil det være en umulighet. Det må være overensstemmelse mellom et styres ansvar og dets naturlige funksjoner.

I avsnitt III behandles styrets ansvar i tid. Det gis opplysning om når de enkelte styremedlemmer ble valgt inn i styret, og presiseres at det personlige ansvar — moralsk og juridisk — må være strengt begrenset til det enkelte styremedlems funksjonstid. Rapporten etterlater uklarhet på dette punkt.

Avsnitt IV gjelder styrets og administrasjonens forhold til sikkerhetsforskriftene. Styret finner det utillatelig av kommisjonen å dra den slutning at selskapet ikke har tillagt arbeidet med sikkerhetsforskriftene den oppmerksomhet disse forskrifter har krav på. Denne slutning har kommisjonen trukket på sterkt sviktende grunnlag med hensyn til faktiske forhold. Styret finner det urettferdig når kommisjonen uttaler at selskapet ikke har tillagt arbeidet med sikkerhetsforskrifter den oppmerksomhet disse forskrifter har krav på, og finner det tendensiøst når kommisjonen nevner luntestyking som et illustrerende eksempel. Styret gjør rede for selskapets behandling av de forskjellige utkast til sikkerhetsforskrifter. Det er ikke riktig at styret har vært likegyldig med hensyn til forskriftenes innhold. Etter at de endelige sikkerhetsforskrifter var trådt i kraft 1. januar 1962, var det selskapet som tok opp spørsmålet om dispensasjon for luntetenning, og søknad om dette ble sendt 13. september 1962. Styret tilføyer at selskapets konsulent — professor Velzeboer — vurderte de sikkerhetsmessige forhold på grunnlag av de engelske sikkerhetsbestemmelser, som ifølge hans utsagn er de strengeste i verden. — Styret tar for seg brev

av 14. august 1962 fra Direktoratet for Arbeidstilsynet til styrets formann. Kommisjonen har gått ut fra at dette brev ikke nådde fram til formannen, og den ytret sterk kritikk i den forbindelse. Styret opplyser at kommisjonens fremstilling ikke er riktig, og gjør nærmere rede for forholdet. Det beklages at direktør Boger på uriktig grunnlag er blitt utsatt for sterk kritikk i rapporten. Styret understreker at dette punkt viser at kommisjonens undersøkelsesform ikke har vært betryggende. — Styret imøtegår uttalelser i rapporten om at styret ikke hadde tilstrekkelig kjennskap til de faktiske forhold. Det mener å ha godt kjennskap til alle forhold som det er naturlig for et styre å være orientert og å orientere seg om, og mer enn det. Styret viser bl. a. til at styret hvert år har besøkt Svalbard og befart graven og til at vesentlige spørsmål om avbyggingsplan, ventilasjon, gass-situasjonen og andre betydningsfulle forhold har vært drøftet — av det samlede styret eller av medlemmene enkeltvis — med driftsbestyrer, bergmester og sakkyndig konsulent. Den siste har levert årlige rapporter. Inntrykket har vært at driftsforholdene, også sikkerhetsmessig, var tilfredsstillende. Det er en ugrunnet påstand at sikkerhetsspørsmål ikke har vært tilstrekkelig prioritert. Styret anfører: «Kommisjonen bygger delvis på feilaktige opplysninger, opplysninger som det ved en mer forsvarlig undersøkelse ikke ville ha vært vanskelig å få korrigeret. Styrets forklaring om vår stilling til sikkerhetsforskriftene er det tilsynelatende ikke tatt noe hensyn til. Det stilles krav til styret om kjennskap til faktiske forhold i Ny Ålesund som intet styre vil kunne oppfylle, og som ligger hinsides anerkjente regler for et styres funksjoner og ansvarsområde i praksis. Derved skapes det et alminnelig inntrykk av at styret (og for så vidt også administrasjonen) ikke har vist den fornødne interesse for de sikkerhetsmessige forhold, og videre trekkes den konklusjon at det ikke kan ha vært gitt tilstrekkelig prioritering til sikkerhetsforskriftene og deres gjennomføring.»

Det følgende avsnitt V i styrets uttalelse gir faktiske opplysninger om anleggene i Ny Ålesund og om gruvens særpreg. Styret peker på at råkullene har høy askegehalt, at graven i Ny Ålesund er fuktig, og at luften er mettet med fuktighet. Disse forhold har betydning for behovet for stennelspredning for å hindre kullstøveksplasjon. Ellers gir styret opplysning om kullbrytingen og om visse fordeler ved å bruke luntefenghetter i stedet for elektriske fenghetter.

Avsnitt VI om administrasjon og bemanning gir opplysninger om adm. direktørs, driftsbe-

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Alesund) 5. november 1962.

styrerens, gruveledelsens og konsulentens kvalifikasjoner og faglige bakgrunn og om mannskapstyrken i siste 10-års periode. I perioden 1956—61 har selskapet hatt 2 og til dels 3 gruveingeniører, men fra november 1961 var driftsbestyrer Grimsmo eneste bergingeniør. Det gjøres rede for styrets arbeid med å skaffe gruveingeniører til Kings Bay, og hvordan selskapet har søkt å satse på en solid og erfaren stigerstand for å avbøte mangelen på ingeniørhjelp. Styret presiserer at ulykken 5. november 1962 ikke kan føres tilbake til manglende kvalifisert teknisk bemanning. Styret anfører videre: «Kommisjonen har ikke sondret mellom to forhold som er avgjørende i denne sammenheng:

- a) Var det en forsvarlig grubeteknisk bemanning for vinterdrift høsten 1962.
- b) Hva bør selskapet normalt ha av grubeingeniører for en tilsiktet produksjon på ca. 200 000 tonn råkull pr. år.

Styret er av den bestemte oppfatning at det første spørsmål må besvares med ja. Vi har foran begrunnet hvorfor. Når kommisjonen (s. 37) anfører at Grimsmo og hans medarbeidere ikke var i stand til å utføre sin oppgave tilfredsstillende, så er dette en påstand som ikke er tilstrekkelig begrunnet fra kommisjonens side ut fra de faktiske forhold.»

Eksplosjonsulykken 5. november 1962 er behandlet i avsnitt VII. Styret framhever at det — med mindre det har gått betydelige ras etter arbeidets slutt før ulykken — bare kan ha stått eksplosjonsfarlig gass (og da bare i meget liten kvantitet) i en nisje på strosse 4. I nisjen var det ingen kabel og heller ikke ellers lå forholdene slik an der at det kunne oppstå gnister til antenning av gassen. Men selv om denne gass hadde blitt antent, var gassmengden for beskjedent til å kunne gi direkte årsak til en kullstøveksplisjon. Sannsynligheten for at gass i nisjen strosse 4 kan ha foranlediget eksplosjonsulykken, er minimal. — Styret søker kilden til eksplosjonen i de utdrevne strosser i området, og peker her på muligheten av at et større gruberas kan ha forårsaket «gaslayer» som er trengt oppover i sjakten. Styret anfører at kommisjonen har fastslått at det har funnet sted en kullstøveksplisjon uten at det foreligger bevis for dette. Styret understreker i redegjøringen på dette punkt at vedkommende del av graven er fuktig. Det nevnes også at det siste året var brukt over 100 tonn stenmel til spredning i særlige soner. — Styret konkluderer dette avsnitt med å framholde at kommisjonen ikke har fylt de krav til innsamling og sikting av bevismaterialet vedrørende eksplosjonsulykken som må stilles ved en undersøkelse, og har

heller ikke vist den forsiktighet i vurdering av og konklusjon på det foreliggende materiale som er et rettssikkerhetskrav under rettergang. Det er styrets inntrykk at kommisjonen har gjort en hypotese til dom og interessert seg lite for andre hypoteser. Styret mener at eksplosjonsulykken må vurderes på nytt av frittstående sakkyndige og oppsummerer sitt syn slik:

- «A. Påvist eksplosiv gass (i S-4) var ikke stor nok til å forårsake eksplosjonsvirkning av den størrelse som fant sted 5. 11. - 62.
- B. Kommisjonen sier selv ikke å ha funnet noen sikker forklaring på gassantennelsen. For selskapets sakkyndige er det uforståelig at eksplosiv gass i S-4-nisjen kan være antent.
- C. Kommisjonen legger til grunn at det har funnet sted kullstøveksplisjon, men dette er ikke godt gjort av de foreliggende opplysninger.
- D. Kommisjonen har ikke foretatt noen inngående overveielse av å vurdere i rapporten andre muligheter for eksplosjonens forløp, og som selskapet mener gir en mer plausibel forklaring på eksplosjonsforløpet og dets virkninger.
- E. Etter vår oppfatning har kommisjonen ikke fylt de krav til innsamling og sikring av bevismaterialet vedrørende eksplosjonsulykken som må stilles ved en undersøkelse, og har heller ikke vist den forsiktighet i vurdering av og konklusjon på det foreliggende materiale som er et rettssikkerhetskrav under rettergang. Det er vårt inntrykk at kommisjonen har gjort en hypotese til dom og interessert seg lite for andre hypoteser.»

I avsnitt VIII gjennomgår styret de overtredelser av sikkerhetsregler som har forekommet ifølge kommisjonens rapport. Rapporten vedrører her i første rekke selskapets virksomhet i Ny Alesund og driftsbestyrer Grimsmo og hans medarbeidere. Styret tar enhver reservasjon på vegne av Grimsmo som ikke har hatt anledning til å uttale seg. Styret gjennomgår nærmere spørsmålet om kullstøv og ventilasjon. — Styret beklager at bedriften har gjort feil ved at punkt 97 i forskriftene av prøvetakning av kullstøv ikke er fulgt. Ansvar for denne unnlattelse må føles tungt i en situasjon der kullstøveksplisjon framstår som en mulighet. Forklaringen på unnlattelsen skyldes den høye askegehalt i kullene og det aktuelle fuktige grubeområde, slik at hverken driftsledelse, rådgivende ekspert, bergmester og tilsynet synes å ha ment at det kunne finne sted en kullstøveksplisjon. — Kommisjonens kritikk når det gjelder ventilasjonen, avviser styret som urimelig og begrunner dette nærmere. — Styret tar opp også enkelte punkter i rapporten som er uten betydning for vurderingen av eksplosjonsulykken. Når det gjelder sprengning og det

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Ålesund) 5. november 1962.

daglige arbeid, opplyses at det over en 15 års periode ikke har vært noen alvorlig skyteulykke. Dette kan ha ført til at man i det daglige rutinearbeid ikke alltid helt ut har etterlevet regler som kanskje av den enkelte ikke er oppfattet å være særlig viktige for sikkerheten (eksempelvis at borkablene skal frakobles ledningsnett etter bruk og at det skal brukes 2 forladningspatroner). — Styret går på dette sted i uttalelsen utførlig inn på bruken av luntetennning og nevner konferanser, møter og skriftveksling i den anledning. — Når det gjelder påbudte skriftlige rapporter peker styret på at det må skilles mellom interne rapporter (til den ansvarlige gruveingeniør) og eksterne rapporter (til bergmesteren). Kommissjonens sterke kritikk vedrørende driftsbestyrer Grimsmos uttalelse om rapportene gjelder de interne rapporter. Styret peker på at daglig kontakt med rapportørene og muntlige drøftelser med disse kan gi en bedre orientering enn en kortfattet skriftlig rapport. Styret avslutter underavsnittet om rapporter med å peke på at nettopp den omstendighet at det ikke forelå skriftlig rapport om foreskrevne prøver av kullstøv, rapporter som skulle gå videre til bergmester og arbeidstilsyn, la gruveledelsens vurdering åpent i dagen. Kontrollmyndighetene hadde derfor anledning til å gripe inn hvis de på det daværende tidspunkt tilla forholdet betydning.

I avsnitt VIII kommer styret også inn på spørsmålet om opplæring av arbeidere. Styret har vært fullt klar over betydningen av å ha en fast og øvet bemanning av habile gruvearbeidere, og har ofte drøftet spørsmålet med driftsbestyreren. De aller fleste som arbeidet i gruen i Ny Ålesund, hadde lang erfaring etter Svalbard-forhold. Og uerfarne folk ble satt i lag med erfarne.

Avsnitt IX inneholder avsluttende bemerkninger. Styret framholder her at det i sin uttalelse har dokumentert at kommisjonen på enkelte punkter har bygget på uriktige faktiske forhold, at den har unnlatt å ta med ting som er av betydning og at den til dels har brukt bevisstoffet på en ensidig måte i sine slutninger. Styret mener også at kommisjonen har fastslått ting som bygger på antagelse, men ikke på bevis; dette gjelder således det viktige spørsmål om det har funnet sted en kullstøveksplasjon. Sistnevnte punkt er det sentrale, og dette gjør det så viktig at spørsmålet om kullstøveksplasjon blir undersøkt med full grundighet. — Styret uttaler at det ikke kan være minste tvil om at driftsbestyreren og bergmesteren begge har vært av den overbevisning at gruen ble drevet på en fullt ut forsvarlig måte sikkerhetsmessig sett.

Styret slutter med å uttale at ingen er mer interessert enn det selv i at det faktiske forhold blir brakt på det rene. Men det er også interessert i at styrets og administrasjonens forhold blir riktig vurdert. Styret må forlange at saksforholdet i sin helhet blir gjenstand for granskning i rettslige former, med den nødvendige sakkyndige vurdering av eksperter på eksplosjonsulykker i kullgruver i utlandet.

Som bilag 1 til styrets uttalelse følger en redegjørelse av 4. juli 1963 fra direktør Boger. Han imøtegår kommisjonens uttalelser på forskjellige punkter og tilbakeviser kritikken om at han har stillet seg passiv til sikkerhetsproblemene. Han beklager seg særlig over kommisjonens uriktige opplysninger om behandlingen av brevet av 14. august 1962 fra Direktoratet for arbeidstilsynet til styrets formann og anfører bl. a.: «I rapporten står det (side 20) at brevet til styrets formann personlig — ble mottatt på hovedkontoret i Oslo, men ble, etter det som er opplyst, ikke overlevert ham. Jeg vet ikke hvem kommisjonen har denne opplysning fra, men en skulle tro at en så alvorlig beskyldning ble undersøkt grundig før den ble godtatt av kommisjonen. Kommisjonen kunne f. eks. ha spurt meg så hadde jeg sluppet å være førstesidestoff i landets aviser som mannen som underslår sikringsbestemmelsene.»

Som bilag 2 til styrets uttalelser følger oversettelse av rapport angående sikkerheten i Kings Bay Kull Comp. A/S' gruve i Ny Ålesund ved den nederlandske professor P. Th. Velzeboer. Denne rapport har vært oversendt Tønseth-kommisjonen sammen med en tidligere uttalelse fra styret.

Den 11. juli 1963 mottok Kommunal- og arbeidsdepartementet gjennom Industridepartementet avskrift av følgende telegram av 6. juli fra Kings Bay Kull Comp. A/S' gruvekontor i Ny Ålesund til selskapets hovedkontor i Oslo:

Larssen Kingsbay Oslo
183 rapporten side 27¹⁾ at stenstøvspredding ikke var nødvendig stemmer ikke med min oppfatning og må bero på en misforståelse stop

På spørsmål hvorfor det ble spredd stenstøv på våte steder svarte jeg at det ble gjort for å oppnå øket sikkerhet stop Side 28²⁾ tørre steder må være forvekslet med våte steder stop Arbeidsreglementet 1954 pkt. 8/g utarbeidet av meg pålegger folk å spre stenstøv før skyting på tørre steder stop Arbeiderne som gikk på stenstøvspredding Oskar Bye Odd Hoel og Arne Hilstad er visstnok ikke avhørt stopp

1) og 2) Svarer til s. 13 i den trykte utgave av Tønseth-rapporten.

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Ålesund) 5. november 1962.

Videre har Erhard Gundermann og Tore Fure deltatt i stenstøvspreddning
Grimsmo Kingsbay

VII. Sammendrag av uttalelse fra Arbeidstilsynet om Tønseth-rapporten.

Direktoratet for arbeidstilsynet og bergmesteren på Svalbard har i uttalelser av henholdsvis 6. og 4. juli 1963 (og tilleggsuttalelse av 6. juli 1963) kommet inn på forhold som gjelder gruvedriften i Kings Bay og Grankingskommisjonens rapport. Uttalelsene følger som trykt vedlegg 4 til denne melding. Departementet skal imidlertid her gi en oversikt over hovedpunktene i uttalelsene. Da uttalelsene for en stor del gjelder de samme forhold, gis oversikten samlet.

Direktoratet peker på at den knappe tid som har stått til rådighet ikke har gjort det mulig å utarbeide noen utførlig redegjørelse. Den kritikk som er reist overfor arbeidstilsynet, må det derfor komme tilbake til når man har hatt høve til å gjennomgå materialet nærmere. Men direktoratet knytter noen foreløpige bemerkninger til kommisjonsrapporten.

Direktoratet er enig i Grankingskommisjonens uttalelse om at det i Kings Bay er behov for mer tilsyn enn i mange andre kullgruver. Men det peker samtidig på det prinsipielle syn som er uttrykt i St. meld. nr. 72 for 1953 s. 28 sp. 2 hvorefter effektiviteten av ulykkesvernet på Svalbard står og faller med den innsats som ytes på stedet av arbeidsgivernes representanter, arbeidslederne og arbeiderne selv; ansvarsfølelsen hos disse vil lett svekkes hvis sikkerhetstjenesten til enhver tid skulle være avhengig av løpende kontroll fra statsmyndighetenes side. Befaring og kontroll må vesentlig foregå i sommerhalvåret. — Direktoratet viser til at det i nevnte melding (s. 30 sp. 2) er framhevet at arbeidstilsynet legger hovedvekten på at gasskontrollen teknisk og organisasjonsmessig gjennomføres så perfekt og at varslingstjenesten blir så sikker at arbeiderne må forlate graven straks gass forekommer i slik konsentrasjon at det må vises skjerpet aktpågivenhet. Etter direktoratets oppfatning skulle arbeiderne på stiger Rasch's ettermiddagsskift vært trukket tilbake etter at stigeren målte 6 pst. gass i strosse 4. Man er her ved et kardinalpunkt i sikkerhetstiltakene, som arbeidstilsynet i første rekke har lagt vekt på. Direktoratet står uforstående overfor at nevnte elementære regel ikke for lenge siden er blitt innøvet som en selvfølgelig og ufravikelig rutine i graven.

Direktoratet er enig i at de suksessive forslag til sikkerhetsforskrifter måtte oppfattes som faktisk gjeldende retningslinjer for graven i Ny Ålesund, men understreker at de

rettslig sett ikke var mer enn veiledende normer. Direktoratet gjør rede for karakteren av sikkerhetsforskriftene. Det framhever at iverksettelsen av de påbudte vernetiltak helt og fullt må være en selvfølgelig oppgave for styret og administrasjonen i Kings Bay Kull Comp. A/S. De omfattende forskrifter ville kreve en ganske betydelig utbygging av bedriftens administrasjonsapparat og tekniske ledelse, men de ansvarshavende i Kings Bay var gjennom en lang årrekke forberedt på at forskriftene ville komme, og de må ha hatt meget god tid til å bygge ut bedriftsorganisasjonen til å møte situasjonen.

Direktoratet eller bergmesteren har ikke på forhånd fått opplysninger om dimensjoneringen av det tekniske lederpersonale i Kings Bay hverken for kalenderåret 1961 eller 1962. — Bergmester Welde har uttalt at han ikke kjente til at ingeniør Almar Johansen var reist tilbake til fastlandet i november 1961 før han langt ut på sommeren 1962 tilfeldigvis fikk vite det. Direktoratet uttaler at det her synes å være grunn til å kritisere bedriften for ikke å ha underrettet bergmesteren, mens det rimeligvis er mindre grunn til å kritisere bergmesteren for at han ikke tidligere var blitt klar over forholdet.

Når det gjelder bedriftens bruk av luntetening, som bergmesteren oppdaget under høstbefaringen 1960, uttaler direktoratet at det tør være så at Welde i stedet for muntlig å henstille at denne skytemåte måtte opphøre burde ha markert ved et skriftlig pålegg at luntetening var forbudt. — Bergmesteren framhever i forbindelse med lunteteningen at kommisjonen fullstendig har misforstått to tidspunkt, eller han har selv misforstått spørsmål som ble stilt ham av kommisjonen.

Om selskapets søknad av 13. september 1962 om samtykke til bruk av luntetening uttaler bergmesteren at det var absolutt umulig for ham å forelegge spørsmålet for direktoratet før ulykken. Direktoratet på sin side gjør rede for hvorfor søknaden ikke senere er blitt formelt avgjort.

Når det gjelder punktet om forladninger, opplyser bergmesteren at gjenpart av befarringsrapport for 1961 med påbud om å bruke riktig lengde av forladningen sannsynligvis ikke er oversendt gruvekontoret den etterfølgende sommersesong. Grunnen må tilskrives manglende fast arbeidshjelp ved bergmesterkontoret og bergmesterens stadige reiser i 1962. Direktoratet viser til denne uttalelse og tilføyer bl. a. at bergmesteren hadde all grunn til å gripe inn ved pålegg på egen hånd, uten forholdsordre fra direktoratet.

Til kommisjonens kritikk om at Welde i sine årsrapporter for 1959—60 og 1961 ikke har

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Ålesund) 5. november 1962.

gitt opplysninger om prøvetaking av kullstøv, og analyser av dette, og at direktoratet ikke etterlyste rapport om dette, bemerker direktoratet at gruveselskapene ikke før 1. januar 1962 hadde noe kategorisk påbud om slik prøvetaking.

Både bergmesteren og direktoratet framhever særlige forhold vedrørende Svalbard som gjør at arbeidstilsynet nødvendig vil stenge bedrifter der.

Bergmester Welde reiser spørsmål om hvorfor bergmesteren skal være mer hjelpsom med innføring av sikkerhetsregler i en statsbedrift enn i privatbedriften Store Norske. Sistnevnte ville med rette kunne kritisere dette. Men fra bergmesterens side er det i virkeligheten arbeidet langt mer med disse problemer i Kings Bay-selskapet. — Det lite tilfredsstillende resultat tror bergmesteren skyldes den tydelige underadministrasjon ved gruvekontoret. Han nevner at det har vært for lite hjelp også ved bergmesterkontoret; et større og større arbeid i forbindelse med oljeundersøkelsene har falt på bergmesteren i de senere år.

Bergmesteren uttaler at det kombinerte forhold til departementsråd Skjerdal og styreformann Skjerdal selvsagt har vært uheldig, og at hans disposisjoner kanskje har vært påvirket av dette i sterkere grad enn han selv har vært klar over.

Direktoratet stiller seg ubetinget positivt til spørsmålet om en forsterkning av tilsynet. Det er enig med kommisjonen i at den nåværende ordning med at bergmesteren på Svalbard sorterer under Industridepartementet og samtidig er arbeidstilsynets kontrollinstans har vist seg lite hensiktsmessig.

I tilleggssuttalelsen opplyser bergmester Welde at han har orientert om vernespørsmål i en rekke artikler i Svalbardposten og ved møter i forsamlingslokale og i sitt hjem. Slike samvær har imidlertid ikke kunnet arrangeres i Ny Ålesund. Men der har han i møter med sikkerhetsnemnda gitt orientering og besvart spørsmål.

VIII. Arbeidervernlovgivningen. De gjeldende regler for Svalbard.

I någjeldende arbeidervernlov av 7. desember 1956 er arbeidsgiverens plikt til å sørge for sikkerheten på arbeidsplassen fastsatt i lovens § 5. Etter arbeidervernlovens § 65 gjelder det som i loven er bestemt om arbeidsgiveren, også for den som i arbeidsgivers sted leder bedriften. For Svalbards vedkommende er de samme regler kommet til uttrykk i noe annen dels mer spesifisert form i §§ 6—17 og 61 i lov om arbeiderbeskyttelse i industrielle virksomheter på Svalbard av 2. august 1929. Sist nevnte lov er inntil 1. september 1963

gjeldende arbeidervernlov for Svalbard. (Fra 1. september 1963 gjelder lov om arbeidervern for Svalbard, fastsatt ved kongelig resolusjon av 21. desember 1962.) Arbeidsgiveren plikter av egen drift å ha sin oppmerksomhet rettet på at nødvendige sikringstiltak blir gjennomført, og kan således ikke vente til Arbeidstilsynet gir pålegg.

Arbeiderne har plikt til å medvirke ved gjennomføringen av de tiltak som blir satt i verk for å verne dem mot ulykker og helseskader. De skal følge arbeidsgiverens og tilsynets pålegg, vise varsomhet og ellers gjøre sitt til at skade på liv og helse kan unngås. Den alminnelige arbeidervernlovs § 7 fastslår dette særskilt. For Svalbards vedkommende fremgår den samme regel av arbeiderbeskyttelseslovens § 58, pkt. 1, jfr. § 57 pkt. 1. Sikkerhetsregler er også fastsatt i arbeidsreglementet for Kings Bay Kull Comp. A/S.

Arbeidstilsynets oppgave er å føre tilsyn med at de nevnte arbeidervernlover blir overholdt. I den alminnelige arbeidervernlov av 7. desember 1956 fastsettes dette i § 54. For Svalbards vedkommende er det fastsatt i arbeiderbeskyttelsesloven for Svalbard § 47 at tilsynet skal utføres av de tjenestemenn som departementet bestemmer. Med hjemmel i nevnte § 47 har departementet 9. april 1930 fastsatt at tilsynet med at loven overholdes skal besørges av Statens arbeidstilsyn med bergmesteren på Svalbard som arbeidsinspektør.

Arbeidstilsynet har i tillegg til oppgaven å føre kontroll med at arbeidsgiveren oppfyller sine mer klart uttalte plikter, også som oppgave å gi de alminnelige og spesielle bestemmelser, henstillinger og pålegg som trenges til å gjennomføre arbeidervernloven. Det henvises til arbeidervernlovens § 56 pkt. 1 første avsnitt.

Arbeiderbeskyttelsesloven for Svalbard av 1929 gir tilsynet en tilsvarende vid oppgave. Med grunnlag i §§6—16 sammenholdt med § 17 kan tilsynet påby og gi pålegg til bedriftene på Svalbard om gjennomføring av alle de tiltak som det finner nødvendig for å forebygge ulykker. De mer spesielle bestemmelser i §§ 6—16 er ikke uttømmende, og tilsynets adgang til å gi pålegg er ikke begrenset til bare å gjelde de forhold som er omhandlet i de nevnte §§ 6—16. Tilsynets oppgave er heller ikke begrenset til gjennom pålegg å søke utbedret de mangler som finnes, men det skal også ut fra sin erfaring rettleie så vel arbeidsgiveren som arbeiderne om det som det finner nødvendig for å unngå ulykker og usunde arbeidsforhold. Det henvises til § 17.

En lovgivning av så alminnelig og omfattende karakter, må imidlertid nødvendigvis —

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Alesund) 5. november 1962.

for å være anvendelig i praksis — gi plass for hensyn til hva som med rimelighet kan kreves av arbeidsgiveren. Det samme må gjelde for de krav som stilles til arbeidstilsynet i utøvelsen av tilsynet overfor arbeidsgiverne.

Også når det gjelder valget av form for tilsynets aktivitet for å bedre sikkerheten har tilsynet en vid adgang til valg under hensyn til tilfellets og sakens art. Foruten pålegg, rettleiing og henstillinger med sikte på å bedre arbeidsforholdene i den enkelte bedrift eller på den enkelte arbeidsplass, kan tilsynet fastsette alminnelige regler for arbeidernes forhold.

For bedrifter eller virksomheter på Svalbard som er særlig farlige for arbeidernes liv eller helse eller særlig sunnhetsskadelige eller anstrengende, skal det etter arbeiderbeskyttelseslovens § 18 fastsettes skjerpene bestemmelser av Kongen. Sikkerhetsforskriftene for kullgruvene på Svalbard av 6. oktober 1961 er fastsatt med hjemmel i denne bestemmelse. Tilsvarende bestemmelse som nevnte § 18 finnes i § 13 i arbeidervernloven av 1956.

Som før nevnt er tilsynet med at arbeiderbeskyttelsesloven på Svalbard blir overholdt, lagt til Statens arbeidstilsyn med bergmesteren på Svalbard som arbeidsinspektør. Arbeiderbeskyttelseslovens § 48 fastsetter videre at det ved enhver bedrift som går inn under loven og som sysselsetter minst 30 arbeidere, skal det velges en sikkerhetsnemnd blant bedriftens arbeidere, på en eller flere, høyst 5 medlemmer, med varamenn. Valgbare er arbeidere over 21 år som har vært beskjeftiget 2 år i liknende bedrift, derav minst 2 sesonger (vinter- eller sommersesong) på Svalbard.

Om sikkerhetsnemndas oppgave fastsetter lovens § 49

«at den skal ha sin oppmerksomhet henvendt på spørsmål om forføyninger til å forebygge ulykker og helseskadelige forhold på arbeidsplassen. I den anledning skal nemnden en gang hvert kvartal kunne besiktige og gjennomgå en hvilken som helst del av ethvert anlegg eller arbeidssted som går inn under denne lov, så fremt ikke forskrifter fastsatt eller godkjent av offentlig myndighet anderledes bestemmer. Sådan besiktigelse finner dessuten sted når bedriftslederen finner det påkrevd eller når nemnden selv anser det for nødvendig på grunn av særlig inntrufne omstendigheter, så som ulykker, inngitte klager m. v.»

Finner nemnda mangler, skal den gi melding om dette til arbeidsgiveren, og den skal, såfremt saken ikke blir ordnet, melde fra til tilsynet (det vil i første rekke si til bergmesteren).

Videre er fastsatt i nevnte § 49 bl. a. at sikkerhetsnemnda skal ha adgang til å for-

handle muntlig med arbeidsgiveren eller dennes representant om spørsmål som hører under nemnda.

Ordringen med sikkerhetsnemnder er kommet i stand fordi man da loven om arbeiderbeskyttelse på Svalbard ble gitt, var klar over at effektiviteten av ulykkesvernet står og faller med den innsats som ytes på stedet av arbeidsgivernes representanter, arbeidslederne og arbeiderne selv. Gruvenes isolerte beliggenhet og de arktiske forhold gjør at adkomstmulighetene for statens inspektør er meget begrenset. I vinterhalvåret vil en reise til gruvene neppe være gjennomførlig i praksis.

Ordringen med sikkerhetsnemnder er med enkelte endringer også opprettholdt i den nye arbeidervernlov for Svalbard av 21. desember 1962.

Forskrifter angående behandling av ildsfarlige gjenstander er fastsatt ved kongelig resolusjon 1. mars 1929, jfr. lov om ildsfarlige gjenstande av 3. mai 1871. Disse forskrifter omhandler bl. a. tilvirkning og oppbevaring av sprengstoff samt oppbevaring av ildsfarlige væsker. Forskriftene fastsetter bl. a. at sprengstoff som brukes i kullgruver, skal være godkjent av bergmesteren. Det påligger også bergmesteren å påse at de regler som er eller måtte bli fastsatt om sprengstoffs anskaffelse, oppbevaring, utlevering og bruk, blir overholdt. Regler for bruk av sprengstoff fastsatt av Kommunal- og arbeidsdepartementet 25. april 1952 tar ikke særskilt sikte på bruk av sprengstoff i kullgruver. I sikkerhetsforskriftene for kullgruvene på Svalbard kap. 7 er det imidlertid fastsatt særskilte regler for dette.

IX. Statens arbeidstilsyn. Ordningen på Svalbard. Forholdet mellom Arbeidstilsynet og departementet.

Den alminnelige arbeidervernlov av 7. desember 1956 § 54 fastsetter at tilsynet med at loven blir overholdt utføres av Statens arbeidstilsyn og kommunale tilsyn.

Statens arbeidstilsyn består av Direktoratet for arbeidstilsynet, som ledes av en direktør, og distriktstilsynene. Tilsynet i distriktene ledes av distriktssjefer for Arbeidstilsynet. De nærmere bestemmelser om tilsynets organisasjon og virksomhet gis av Kongen.

Tilsynet med bergverksdrift og med bergverk likeartede bedrifter kan Kongen legge under bergvesenets tjenestemenn som arbeidsinspektører. I bedrift som går inn under arbeidervernloven, utføres tilsynet med de ildsfarlige gjenstander som omfattes av ildsfarlighetsloven, av sprengstoffinspektøren (se ilds-

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Ålesund) 5. november 1962.

farlighetsloven av 3. mai 1871 § 26), jfr. arbeidervernlovens § 54 nr. 2, tredje ledd.

Arbeidervernloven av 7. desember 1956 avløste arbeidervernloven av 19. juni 1936, som igjen avløste fabrikktilsynsloven av 18. september 1915. Tilsynet med lovens overholdelse har under alle 3 lover vært delt mellom et statstilsyn og kommunale tilsyn. Statens arbeidstilsyn er imidlertid i årenes løp blitt utbygget og styrket, både sentralt og i distriktene. Den sentrale ledelse, Sjefinspektoratet for arbeidstilsynet, er blitt omdannet til et direktorat, det er opprettet nye stillinger i direktoratet og i distriktene, bl. a. distriktsingeniørstillinger. Det er fastsatt instruks for de forskjellige tilsynsmyndigheter, jfr. kongelig resolusjon av 31. mars 1938. (Instruksene er inntatt i Norsk Lovtidend 1938, side 198 og flg.) Disse instruks gjelder også for tilsynet på Svalbard så langt de etter forholdene der kan anvendes (fastsatt av departementet 9. april 1930). De nevnte instruks er for tiden under revisjon.

Ved kongelig resolusjon av 3. november 1917 er fastsatt instruks for bergembetsmennene (bergmestrene) som tilsynsmyndighet etter arbeidervernlovgivningen. (Instruksene er inntatt i Norsk Lovtidend 1917 side 706 og flg.) Denne instruks gjelder også for bergmesteren på Svalbard som arbeidsinspektør så langt den etter forholdene der kan anvendes (fastsatt av departementet 9. april 1930).

Det er intet kommunalt arbeidstilsyn på Svalbard. Som nevnt er det i arbeiderbeskyttelsesloven for Svalbard § 48 og § 49 påbudt sikkerhetsnemnder. Det minnes i denne sammenheng om ordningen med samarbeid om verne spørsmål, verneombud og verneutvalg i §§ 9—11 i arbeidervernloven av 1956.

I de før nevnte alminnelige instruks er som gjelder for Arbeidstilsynet heter det bl. a. at distriktssjefene har direktøren som nærmeste overordnet. De skal i tilsynsarbeidet følge den rettleiing og de pålegg direktøren gir, samt gi de uttalelser han krever. I instruks for bergmestrene (bergembetsmennene) — herunder bergmesteren på Svalbard — er det også fastsatt at bergmestrene som arbeidsinspektører har direktøren for Arbeidstilsynet som nærmeste overordnet, og at de angående arbeidervernforhold skal ifølge de anvisninger og etterkomme de pålegg samt gi de uttalelser som han krever. Instruks fastsetter ellers at direktøren kan endre eller oppheve de pålegg, avgjørelser eller dispensasjoner som er utferdiget av tilsynsmyndighet som hører under ham.

Arbeidervernlovens § 56 nr. 3 fastsetter at beslutninger som tilsynet lovlig har gjort, bare kan endres eller oppheves av tilsynet

eller av departementet. Bestemmelsen innebærer en ankeordning over tilsynets beslutninger. Et vedtak av en distriktssjef eller av et kommunalt tilsyn kan ankes til Direktoratet for arbeidstilsynet og direktoratets vedtak kan ankes til departementet.

Statens arbeidstilsyn er et frittstående direktorat som har sitt lovmessige grunnlag i den alminnelige arbeidervernlov, se någjeldende arbeidervernlov av 7. desember 1956 §§ 54 og flg. Det hører administrativt under Kommunal- og arbeidsdepartementet. Departementet behandler de saker på tilsynets område som skal forelegges Stortinget eller Kongen.

Departementet behandler dessuten en del saker hvor avgjerdsmyndigheten er tillagt Kongen, men delegert til departementet, eller i lovgivningen lagt direkte til departementet. Blant saker som således behandles av departementet nevnes lovsaker, stortingsmeldinger, interpellasjoner og spørsmål, budsjettsaker, saker om tilsynets organisasjon og virksomhet, forslag til skjerpene bestemmelser for særlig farlig virksomhet, regler for barnearbeid, visse dispensasjoner, tilsetning og avskjedigelse av tjenestemenn m. v.

Arbeidstilsynet er i loven tillagt som selvstendig oppgave å føre tilsyn med at arbeidervernlov og forskrifter fastsatt med hjemmel i den blir overholdt i bedrifter og på arbeidsplasser. Det er verken i lov eller forskrift (jfr. bestemmelsen i § 54 pkt. 2 om at Kongen kan fastsette bestemmelser om tilsynets virksomhet) uttrykkelig tillagt departementet noen instruksjonsmyndighet. I praksis tar departementet stilling til konkrete saker, f. eks. berettigelsen av et pålegg til en bestemt bedrift, bare når saken ankes inn for departementet etter bestemmelsen i § 56 pkt. 3.

Arbeidstilsynet er i arbeidervernloven også tillagt selvstendig myndighet til innenfor lovens ramme å utferdige forskrifter av alminnelig art, se § 56 pkt. 1. Mer vidtgående forskrifter for særlig farlig virksomhet skal etter § 13 fastsettes av Kongen. Avgrensningen i praksis mellom disse bestemmelser vil måtte vurderes både av direktoratet for arbeidstilsynet og eventuelt av departementet. I tvilstilfelle må vel departementets vurdering være avgjørende. I praksis har spørsmålet ikke budt på vansker for samarbeidet mellom direktoratet og departementet.

Til slutt skal nevnes at arbeiderbeskyttelsesloven for Svalbard av 2. august 1929 i § 50 har følgende bestemmelse om overtilsyn og dets inspeksjon. Det fastsettes her:

«Overtilsynet henligger under vedkommende regjeringsdepartement.

For enkelt leilighet eller enkelte tilfelle kan

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Alesund) 5. november 1962.

departementet la inspeksjon foreta ved en eller flere dertil av samme antatte menn.»

Nevnte § 50 har samme ordlyd som § 50 i lov om arbeiderbeskyttelse i industrielle virksomheter av 18. september 1915 som gjaldt her i landet inntil arbeidervernloven av 19. juni 1936 trådte i kraft. Bestemmelsen har uendret gått igjen i de tidligere arbeiderbeskyttelseslover siden 1892. Tilsvarende bestemmelse finnes derimot ikke i de senere arbeidervernlover av 1936 og 1956, og heller ikke i den nye arbeidervernlov for Svalbard, fastsatt ved kongelig resolusjon av 21. desember 1962. Når bestemmelsen om departementet som overtilsyn er bortfalt, står det i sammenheng med at det er bygd opp et eget direktorat for arbeidstilsynet (tidligere Sjefsinspektoratet for arbeidstilsynet) som har ledelsen av tilsynet. Departementet har det administrative tilsyn uten at noen bestemmelse herom i loven er nødvendig. Det henvises til følgende uttalelse i Ot. prp. nr. 31 for 1935, side 53:

«Ifølge gjeldende lovs § 50 skal «overtilsynet henligge under vedkommende regjeringsdepartement».

For så vidt denne bestemmelse ikke mener annet enn at den alminnelige administrative kontroll med at tilsynets tjenestemenn utfører sine tjenesteplikter i overensstemmelse med lov og instruks skal ligge hos vedkommende departement, vil det som en selvfølgelig ting være overflødig å nevne det i loven. Bestemmelsen gir imidlertid uttrykk for noe mer. Den står igjen fra den tid da landet var delt i flere sideordnede inspektorater uten noe sentralkontor bortsett fra selve departementet. I denne tid var det departementet som virkelig var tilsynets sentralmyndighet. Det var iallfall formelt departementet som utøvet tilsynets ledelse, og som ga tilsynsmyndighetene pålegg og anvisninger om hvordan tilsynsarbeidet ikke bare i sin alminnelighet etter instruks, men også i særlige tilfelle skulle utføres.

Siden der ved Stortingsbeslutning av 26. mai 1914 ble opprettet en spesiell sentralmyndighet for tilsynet. Sjefsinspektoratet for arbeidstilsynet, er imidlertid ledelsen av tilsynet gått over til denne institusjon som den felles overordnede for de forskjellige tilsynsmyndigheter, men så at departementet selv sagt som før utfører den administrative kontroll med tilsynets tjenestemenn og danner ankeinstansen for de avgjørelser som måtte være truffet av tilsynet. Når departementet har sløffet bestemmelsen i gjeldende lovs § 50, er det således skjedd fordi man under den nu etablerte ordning anser den for overflødig.»

I praksis har det vært Direktoratet for arbeidstilsynet (tidligere Sjefsinspektoratet for arbeidstilsynet) som utøvet funksjonen som sentralmyndighet for arbeidstilsynet også i forhold til Svalbard. Departementet har så-

ledes aldri hatt tjenestemenn som er forutsatt å ha en større innsikt i arbeidsforholdene på Svalbard enn vanlige administrative departementstjenestemenn.

Forvaltningskomitéen regner Statens arbeidstilsyn med blant de direktorater og fagstyrer som står helt utenfor departementene og treffer sine avgjørelser selvstendig og på eget ansvar. (Forvaltningskommisjonens innstilling av 13. mars 1958 s. 35.)

X. Tiltak for å bedre sikkerheten i gruvene på Svalbard.

I St. meld. nr. 25 (1955) er det inntatt en redegjørelse fra Direktoratet for arbeidstilsynet om tilsynet på Svalbard hvorav bl. a. fremgår at bergmesteren etter eksplosjonsulykken i 1953 ga Kings Bay Kull Comp. A/S en rekke pålegg. Oppgave over disse pålegg er inntatt som vedlegg 3 og 4 til nevnte melding.

Av de befaringsrapporter direktoratet fikk fra bergmesteren fremgikk det at de fleste av disse pålegg etterhvert var blitt gjennomført fram til 1955.

Direktøren for arbeidstilsynet og arbeidsinspektøren for 9. arbeidsinspektorat i Tromsø, var på en befarings til Svalbard sommeren 1954. Det ble under besøket konferert med bedriftsledelsen og de valgte sikkerhetsnemnder såvel ved Store Norskes anlegg i Longyearbyen som i Kings Bay. Bl. a. ble de av bergmesteren gitte pålegg høsten 1953 og våren 1954 gjennomgått og kontrollert.

Direktoratets representanter fikk ved inspeksjonen et godt innblikk i forholdene. Det arbeid som var utført av sikkerhetsmessige hensyn siste driftsår, var meget tilfredsstillende. Dette ble også bekreftet fra arbeidernes side.

Direktoratet bemerket videre bl. a. at det under befaringen særlig var gledelig å erfare at ventilasjonsforholdene ved Kings Bay gruvene da var blitt så bra som man kunne forlange med den drift som pågikk sommeren 1954. Arbeiderne som var beskjefteget nede i gruva uttalte at etter det arbeid som var utført vinteren 1953—54, følte de seg atskillig tryggere enn før. Men det trengtes store forbedringer og oppryddinger særlig i leiren, før normal drift ble gjenopptatt og dette var så vel Kings Bay's styremedlemmer som bedriftens ledelse fullt oppmerksom på.

I St. meld. nr. 25 for 1955 pekte direktoratet videre på visse tekniske anskaffelser og forbedringer som hadde vesentlig betydning for å oppnå økt sikkerhet i Kings Bay-gruva. Eksempelvis ble nevnt behovet for en tilstrekkelig elektrisk kraftforsyning og tilstrekkelige

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Ålesund) 5. november 1962.

reserveaggregater som en av forutsetningene for sikkerheten.

Etter eksplosjonen i 1953 ble det i de nærmest følgende år bare drevet oppryddings-, vedlikeholds- og oppfaringsarbeider i Kings Bay-gruvene. I 1956 begynte planleggingen av produksjonsdriften som så smått kom i gang i 1957, jfr. i denne forbindelse opplysningene i St. prp. nr. 146 for 1962—63 om Kings Bay Kull Comp. A/S.

Selskapet anskaffet nye pumper i tiden fram til 1956. Ny kraftstasjon ble påbegynt i 1956 og kom i drift i oktober 1957. Transportsystemet ble vesentlig forbedret etter 1956. Med godkjennelse av bergmesteren var det bl. a.

utarbeidet et midlertidig heiserelement og en brannverninstruks. Forbygningsregler ble utarbeidet i september 1962 (se vedlegg 2 til denne melding side 17). Ny lastekai med tilhørende transport- og lasteanlegg sto ferdig i 1959—60. Nytt snekkerverksted og elektrikerverksted var ferdig i 1958—59. I 1960 var renseanlegget ferdig og hele anlegget for øvrig var i det vesentlige avsluttet samme år og ble regnet som innkjørt i 1961.

Etter inspeksjoner i Ny Ålesund 4. juli og 3. november 1955, 2. november 1956, 6. juni 1958, 15.—17. juli og 3. oktober 1959, ga bergmesteren bedriften følgende pålegg:

	Å utføre innen:
31. juli 1955.	
1) Det drives forbindelsesort for ventilasjon fra anvist sted i FO18 i Ester VI opp til sjakt III i Sofie i nærheten av herværende transformatorstasjon.	15. februar 1956
2) Det sørges for to ventilasjonsporter i Sjakt IV mellom FO18 og FO20.	31. august 1955
4. november 1955.	
Det sørges for forskriftsmessig vern over utestående akselende på vibrasjonssikt i øverste etasje i renseanlegget som påvist under befarings.	14 dager
3. november 1956.	
1) Det støpes solid vegg av jernbetong mellom FO18 og stigort opp til Sofie.	Før stigorten tas i bruk som ventilasjonsveg
2) Det sørges for at all skyting i gruva, også på strossene, utføres med elektrisk tenning. Eventuelt kan en bruke millisekundtenning som anvist ved befarings.	Straks
15. juni 1958.	
Ved ethvert ståltau som brukes til fordring eller faring, og som er satt sammen av to eller flere stykker, må de enkelte stykker sammenkobles på forsvarlig måte, dvs. ved langspis eller annen godkjent måte. Det er ikke tillatt å knytte endene sammen. Jfr. sikkerhetsreglene utkast 5, § 48 a. og b. samt § 52 D.	1 måned
18. juli 1959.	
1. Den norskbygde transformator som under befarings sto i Sjakt I må kun benyttes i ren inntaksluft og må omgående flyttes fra dens nåværende plassering.	Straks
2. Rekkverket i tredje etasje i sjeideverket utbedres som anvist under befarings.	Straks
3. Lageret for lunte etc. flyttes opp til et passende sted i nærheten av gruveåpningen.	Innen ny lunteforsyning ankommer
4. Det anskaffes en taustige eller leder til bruk under trimming i kullsiloen i kraftstasjonen.	Straks
9. oktober 1959.	
Det sørges for en effektiv avsugningsanordning for sveisegassene i smia som omtalt under befarings.	1 måned

I samtlige tilfelle sendte bergmesteren like-lydende eksemplarer av de skriftlige pålegg til sikkerhetsnemnda i Ny Ålesund til kontroll og med anmodning om melding når påleggene var gjennomført. Bergmester Welde har opplyst at han ikke fikk slike meldinger fra nemnda, men at han selv under befarings har kontrollert at påleggene var utført; dog henviser han for så vidt gjelder pålegg nr. 2

under 3. november 1956 om elektrisk tenning, til sin uttalelse av 4. juli 1963 vedrørende granskingskommisjonens bemerkninger side 19 i rapporten (Bergmesterens uttalelse er trykt som underbilag til vedlegg 4 til denne melding).

Ved kongelig resolusjon av 31. mai 1957 ble det oppnevnt en komité med oppdrag å legge fram utkast til ny arbeidervernlov for Sval-

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Ålesund) 5. november 1962.

bard. Komitéen besto av: direktør Olav Hindahl (Statens arbeidstilsyn), sorenskriver Arne Kr. Medby, sekretær i Norsk Arbeidsmandsforbund Øystein Larsen, direktør Knut Deinboll med kontorsjef Knut Ertsaas som varmann (begge Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S) og direktør Finn Boger (Kings Bay Kull Comp. A/S).

Komitéen foretok en reise til Svalbard sommeren 1958. Alle medlemmer, med unntak av direktør Boger, som tidligere på sommeren hadde besøkt King Bay, deltok i befaringen. Komitéen hadde sammen med bergmester Welde, driftsbestyrer Strand og overstiger Stien (de to sistnevnte ved Kings Bay) 19. august 1958 en konferanse med sikkerhetsnemnda i Ny Ålesund. Ifølge et oppsatt notat fra møtet uttalte formannen i sikkerhetsnemnda, Rasch, under møtet at nemnda besto av en gruvearbeider fra hvert skift samt 1 representant for elektrikerne og 1 for utarbeiderne. Formannen opplyste videre at gruve-representantene foretok kontroll av vernetiltakene på hvert sitt skift. De hadde også bedt de øvrige arbeiderne om å si fra hvis de ble oppmerksom på feil eller mangler ved vernetiltakene. Når det forelå forhold som måtte rettes på, gjorde nemnda henvendelse til bedriften. Saken ble så drøftet i møte med bedriftens representanter, eventuelt i samband med befarung. Rasch ga videre uttrykk for at sikkerhetsnemnda arbeidet bra og at bedriften under den nåværende ledelse stilte seg meget positivt til sikringsarbeidet. Sikkerhetsnemnda hadde bl. a. tatt opp spørsmål om utvidelse av feltorten. Denne var blitt drevet for smal under oppfaringen. For å bøte på dette var det med jevne mellomrom blitt slått ut nisjer i veggen for å gi plass ved forbipassering. Ellers var folketransporten godt sikret. Det ble videre lagt vekt på bygging og opprettholdelse av luftventiler. Videre var sikringstiltakene mot ras tilfredsstillende. I notatet er også omtalt at nemnda hadde tatt opp spørsmålet om å få et program for opplæring av nye arbeidere. Førstehjelpkurs ble holdt. Protokollen fra sikkerhetsnemnda ble lagt fram for komitéen til gjenomsyn.

Bestyrer Strand ved Kings Bay gruvene tok under møtet med komitéen også opp nærmere angitte punkter i utkastet til sikkerhetsforskrifter og bergmesteren besvarte herunder spørsmål som ble stilt.

Om bergmester Weldes samarbeid med sikkerhetsnemndene, vises ellers til hans uttalelse gjengitt i vedlegg 4 s. 6—7.

Arbeidet med å få samlede sikkerhetsforskrifter for kullgruvene på Svalbard har på-

gått i mange år. Sommeren 1952 ble overingeniør Vaage, som hadde vært sjef for den tekniske avdeling i ILO, engasjert for å bistå Direktoratet for arbeidstilsynet med utarbeidelsen. Et utkast utarbeidet av overingeniør Vaage ble sendt Stortinget som uttrykt vedlegg til St. meld. nr. 72 for 1953 Om gruveulykkene på Svalbard. Dette utkast var da under behandling i direktoratet. Direktoratet kom til at utkastet på grunn av dets omfang (594 påbud) og generelle utforming måtte ansees som mindre godt egnet. Den engelske gruveinspektør George Hoyle utarbeidet deretter et nytt utkast til sikkerhetsregler. Dette råtkast ble under besøket i Longyearbyen av tjenestemenn i direktoratet diskutert med bedriftens ledelse, sikkerhetsnemnda og arbeidernes representanter og enkelte endringer og tilføyelser ble foretatt. Utkastet ble så i norsk oversettelse forelagt og drøftet med bergmesteren, representanter for bedriftene, Kings Bay's og Longyearbyens arbeiderforeninger og Norsk Arbeidsmandsforbund på et fellesmøte i direktoratet høsten 1953. Da tiden til siste båt skulle gå til Svalbard da var meget knapp, var det ikke anledning til å foreta noen grundig bearbeidelse av forslaget, men et delvis revidert utkast ble ferdig og sendt bergmesteren med siste båt 26. oktober 1953. På dette grunnlag har det foreligget retningslinjer som i hovedtrekkene har vært fulgt under bergmesterens inspeksjoner og pålegg vinteren 1953—54. Det var nødvendig å utsette iverksettelsen av sikkerhetsreglene i fullt omfang inntil nærmere iakttagelser og erfaringer var gjort. Bedriftene fikk derfor i første omgang for en del bare henstillinger om å ordne arbeidet mest mulig i samsvar med forskriftene.

For å få enkelte spørsmål nærmere klarlagt og for å få forelagt bedriftenes innvendinger for Mr. Hoyle til uttalelse, reiste bergmesteren og en tjenestemann i direktoratet sommeren 1954 til England. Ved besøk i engelske kullgruver fikk de også anledning til å studere driftsmetoder og praktiseringen og organiseringen av sikkerhetstjenesten i Mr. Hoyles distrikt.

Etter de nye opplysninger og erfaringer i direktoratet samlet, bl. a. ved den nevnte praktisering av utkastets regler i gruvene, ble utkastet revidert og ble i oktober 1954 sendt bergmesteren på Svalbard, ledelsen ved de norske gruvene, arbeidslederne, arbeidernes foreninger og sikkerhetsnemnda i Longyearbyen m. fl. Bergmesteren ble samtidig anmodet om å søke å få sikkerhetsreglene gjennomført vinteren 1954—55 så langt det var praktisk mulig.

Det var imidlertid nødvendig å bearbeide utkastene fortsatt og det ble i de følgende år

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Alesund) 5. november 1962.

etterhvert utarbeidet ytterligere 4 utkast i direktoratet, nemlig et utkast datert oktober 1955, april 1958, november 1958 og 25. september 1960. Utkastet av oktober 1955 ble av direktoratet forelagt departementet i juni 1956 til eventuell fastsettelse som forskrifter, men departementet uttalte i brev til direktoratet 10. juli 1956 at det i samsvar med direktoratets eget syn var nødvendig først å få klarlagt om det burde foretas visse endringer i utkastet av oktober 1955, bl. a. etter samråd med bergmesteren. Utkastet ble deretter fortsatt behandlet i direktoratet, hvorunder bl. a. problemer omkring gassutbrudd ble nærmere klarlagt med bistand av Kings Bay-selskapets tekniske konsulent, professor P. Th. Velzeboer. Behandlingen i direktoratet førte til det før nevnte siste utkast av 25. september 1960. Dette forelå i departementet 23. november 1960 og ble gjenstand for nærmere skriftveksel og konferanser med direktoratet. Siste endringsforslag forelå i brev fra direktoratet 13. september 1961, hvorefter utkastet i løpet av måneden på ny ble gjennomgått i departementet med tjenestemenn fra direktoratet samt bergmesteren. Saken ble deretter behandlet i statsråd 6. oktober 1961 og forskriftene fastsatt av departementet samme dag.

Utkastene fra 1955 til 1958 ble av direktoratet etterhvert forelagt alle interesserte parter til bemerkninger og på grunnlag av de fremkomne uttalelser ble endringsforslagene utarbeidet. Utkast eller deler av utkast ble også oversatt til engelsk og tysk og sendt den engelske gruveinspektør George Hoyle og til den tyske leder av Bergewerkschaftliche Versuchstrecke i Dortmund-Derne, bergassessor Schultze Rhonhof. Direktoratet fikk enkelte uttalelser som ble gjort til gjenstand for diskusjon og bl. a. forelagt de nevnte to sakkyndige.

I 1956 inntraff det en eksplosjonsulykke i kullgruvene i Marcinelle i Belgia hvorved 263 arbeidere omkom. Kull- og stålunionen (med representanter for unionens 6 medlemsland) besluttet nedsatt flere kommisjoner som bl. a. skulle studere muligheten for å begrense ulykker som skyldtes eksplosjon av gruvegass og kullstøv, brann i gruvene, støv og gruvegass samt å redegjøre for årsakene til slike forekomster og hva som utløser ulykkene.

I juni 1956 reiste en tjenestemann i direktoratet og bergmesteren på Svalbard til Tyskland, Holland og Belgia for å studere sikkerhetsmessige forhold vedrørende kullgruver.

Direktoratet fant under den videre behandling av sikkerhetsforskriftene for kullgruvene på Svalbard å burde avvente rapportene fra de undersøkelseskommisjoner som Kull- og

stålunionen hadde nedsatt. Disse rapporter forelå trykt i mars 1957.

Det er før nevnt at utkastet av oktober 1953 dannet retningslinjer som i hovedtrekkene ble fulgt under bergmesterens inspeksjoner og pålegg vinteren 1953—54. De følgende utkast har etterhvert også blitt sendt bedriftene og bergmesteren som retningslinjer for sikkerheten under driften og for bergmesterens tilsynsvirksomhet.

XI. Departementets merknader.

Tønseth-kommisjonens rapport er ikke noen endelig avgjørelse. De spørsmål saken reiser, må gjøres til gjenstand for grundig behandling av de rette myndigheter. Dette ville i alle tilfelle ha vært nødvendig. Og departementet vil i denne sammenheng peke på at Tønseth-kommisjonen var bedt om å påskynde sitt arbeid. En viser for så vidt til at behovet for hurtig behandling ble understreket både i kommisjonens mandat og under interpellasjonsdebatten i Stortinget 28. februar 1963. En vil også peke på at Direktoratet for arbeidstilsynet, bergmesteren for Svalbard, styret i Kings Bay Kull Comp. A/S og selskapets administrerende direktør har hatt kort tid på å utarbeide de uttalelser som nå foreligger. Og driftsbestyreren har fått Tønseth-rapporten så sent at han — bortsett fra det telegram som er gjengitt ovenfor s. 14 — til denne tid ikke har hatt anledning til å uttale seg om den kritikk som er rettet mot ham.

Det ville ha vært en fordel om departementet kunne ha ventet med å legge fram meldingen inntil ulykken og de omstridte forhold ved driften av gruvene i Ny Alesund var mer klarlagt, men det er lagt stor vekt på at saken blir lagt fram for Stortinget så snart som på noen måte mulig. På det nåværende tidspunkt finner departementet det riktig å begrense sine merknader til det som sies i de følgende avsnitt.

1. Tønseth-kommisjonens kritikk mot ledelsen i Kings Bay Kull Comp. A/S og mot Arbeidstilsynet.

Riksadvokaten har bestemt at det skal holdes rettslig etterforskning. De første rettsmøter er berammet til 5. august 1963 og følgende dager. Som nevnt ovenfor har også styret i Kings Bay Kull Comp. A/S bedt om at saksforholdet i sin helhet blir gjenstand for gransking i rettslige former. Både styret og andre som er blitt kritisert, vil under de rettslige avhør få full anledning til å gjøre sitt syn gjeldende. Når resultatet av etterforskningen foreligger, må påtalemyndigheten ta standpunkt til om det skal reises tiltale, og det

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Alesund) 5. november 1962.

vil i tilfelle bli domstolene som må avgjøre om noen har gjort seg skyldig i straffbart forhold.

Inntil påtalemyndigheten og eventuelt domstolene har behandlet saken finner departementet for sitt vedkommende å måtte stille seg avventende til den kritikk Tønseth-kommisjonen har rettet mot ledelsen i Kings Bay Kull Comp. A/S og mot Arbeidstilsynet. For tiden finner departementet heller ikke å kunne ta standpunkt til om noen offentlig tjenestemann har utvist pliktstridig forhold som bør lede til forføyninger etter tjenestemannsloven. Også dette spørsmål bør utstå inntil den rettslige etterforskning er avsluttet.

2. Tønseth-kommisjonens tilrådinger med hensyn til den framtidige drift av gruvene i Ny Alesund.

I St. prp. nr. 146 for 1962—63 har Industridepartementet fremmet forslag om at driften ved Kings Bay Kull Comp. A/S blir innstilt, og at det valgte interimsstyre får i oppdrag å gjennomføre de tiltak som under disse omstendigheter blir nødvendige. Industridepartementet mener at det på det nåværende tidspunkt er forhastet å ta definitivt standpunkt til om kulldriften i Ny Alesund skal nedlegges for godt, men foreslår at en inntil videre nøyer seg med å holde igjen et vakt- og vedlikeholdsmannskap for å sikre verdiene som er på stedet.

Under disse omstendigheter kan det for tiden ikke være grunn til å overveie de tilrådinger som bare gjelder driften av gruvene i Ny Alesund. Men skulle det senere bli spørsmål om at kulldriften skal tas opp igjen, vil departementet ta opp til behandling de forslag til sikringstiltak som er anbefalt av Tønseth-kommisjonen og av det ekspertutvalg som har hatt i oppdrag å vurdere sikkerheten i Vestre senterfelt.

3. Organiseringen av arbeidstilsynet på Svalbard og spørsmålet om revisjon av gjeldende sikkerhetsforskrifter.

Tønseth-kommisjonen har pekt på at det er uheldig med den dobbeltstilling bergmesteren på Svalbard har, idet han som Arbeidstilsynets representant sorterer under Direktoratet for arbeidstilsynet, som igjen hører under Kommunal- og arbeidsdepartementet, mens han som bergmester sorterer under Industridepartementet. Det er her særlig trukket fram at bergmesteren i sistnevnte egenskap sorterer under departementsråden i Industridepartementet, som har vært styreformann i Kings Bay Kull Comp. A/S. Dette forhold er nå brakt til opphør. Men uansett dette, må det vel ventes at Industridepartementet også i fremtiden vil ha økonomiske interesser i virksomheter som bergmesteren har befatt-

ning med. Kommunal- og arbeidsdepartementet er enig med Direktoratet for arbeidstilsynet i at det bør skje en omordning her. Departementet vil anse det som en fordel om det lar seg gjøre samtidig å løse det andre spørsmål som Tønseth-kommisjonen har reist når det gjelder å styrke Arbeidstilsynet, nemlig å få en gruveteknisk konsulent i Direktoratet for arbeidstilsynet. Det reiser seg her spørsmål om en omordning også bør skje når det gjelder tilsynet i gruver for øvrig i Norge. Departementet vil ta disse spørsmål opp til behandling.

Departementet vil også ta opp de andre anbefalinger Tønseth-kommisjonen er kommet med med sikte på den fortsatte drift av gruver på Svalbard. Departementet har anmodet Direktoratet for arbeidstilsynet om å ta opp til overveielse en revisjon av sikkerhetsforskriftene. Så vidt departementet forstår, kan det her bli tale om revisjon som vil kreve bistand fra sakkyndige, men det er også endringer som bør kunne gjennomføres straks, nemlig å ta med i forskriftene at alle påbud, modifikasjoner og dispensasjoner må være skriftlige for å være gyldige. Departementet har videre anmodet direktoratet om å søke i samarbeid med Norsk Arbeidsmandsforbund å øke sikkerhetsnemndenes interesse for sikkerhetsspørsmål. Direktoratet er videre anmodet om å påse at påbudte meldinger kommer inn. En viser her også til brev fra Direktoratet for arbeidstilsynet til bergmester Mikalsen den 5. juli 1963, inntatt som undervedlegg til vedlegg 4 til denne melding.

Det er en kjensgjerning at kullgruvedrift er særlig farlig. Selv i land hvor gruvene gjennom generasjoner har vært drevet med stabil og erfaren ledelse og arbeidsstokk, inntrer fra tid til annen alvorlige ulykker. På Svalbard drives kullgruvene under vanskeligere forhold enn de fleste andre steder. Det sier seg selv at både bedriftene og arbeidstilsynet må gjøre sitt ytterste for å forebygge nye gruveulykker. Men skal kullgruvedriften på Svalbard fortsette, vil det neppe være mulig helt å fjerne faren for at det kan skje nye ulykker i gruvene.

4. Utbyggingen av Statens arbeidstilsyn.

Det skjer fra tid til annen dødsulykker og andre alvorlige ulykker på de fleste områder av arbeidslivet, men risikoen for slike ulykker varierer sterkt fra område til område. Det er en stadig aktuell plikt for arbeidsgivere og bedriftsledere innen arbeidslivet å bidra sitt til at det skjer færrest mulig ulykker. Og arbeidstilsynet arbeider kontinuerlig for å forebygge ulykker. Dette skjer gjennom direkte inspeksjonsarbeid, gjennom utarbei-

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Alesund) 5. november 1962.

ding av sikringsdeler på farlige maskiner og ved rettleiing om riktige konstruksjoner og arbeidsmetoder. Det arbeides stadig med nye bestemmelser som kan bidra til å forebygge ulykker. Dette må være et kontinuerlig arbeid også av den grunn at det stadig dukker fram nye faremomenter gjennom nye oppfinnelser, tekniske apparater og konstruksjoner, bruk av nye framstillingsmetoder og stoffer osv.

At det er et avgjort behov for økt innsats i sikkerhetsarbeid både fra bedriftene og fra Arbeidstilsynet har vært klart erkjent i en årrekke. Fra statens side har det gitt seg utslag i en gradvis utbygging av Statens arbeidstilsyn. Antallet av tjenestemenn ved dette som i 1945 var 67, var i 1962 økt til 110. Personalet ved Sprengstoffinspeksjonen, hvis virke ligger nær opp til Arbeidstilsynet, økte i samme tidsrom fra 4 til 10. Både det inspisierende personale og personalet ved de sentrale institusjoner er økt. En større del av økingen faller på spesialkyndig personale. I 1947 ble påbegynt et Yrkeshygienisk Institutt som gradvis er utvidet slik at det i 1962 hadde et personale på 15, og det vil bli foreslått ytterligere øking.

Det arbeid som har vært nedlagt med sikte på å redusere ulykkene, har uten tvil brakt resultater. Rikstrygdeverkets statistikk for ulykkestrygden for industriarbeidere viser at antallet av ulykker pr. 100 årsverk sank fra 7,4 i 1935—39 til 4,6 i 1957. Antallet av døde pr. 10 000 årsverk sank i samme tidsrom fra 5,0 til 2,3. Tapte arbeidsdager pr. årsverk sank fra 14,8 til 7,6. — Antallet av arbeidsulykker meldt til Arbeidstilsynet viser nedgang fra 1957 til 1959, men har senere vist stigning. Antallet var i 1959, 1960 og 1961 henholdsvis 21 244, 24 607 og 25 692. Disse ulykker medførte henholdsvis 108, 93 og 119 dødsfall.

De stadige ulykker reiser spørsmålet om det blir gjort nok for å hindre dem. Avgjørende er her hvordan bedriftene, deres ledere og funksjonærer og arbeidere stiller seg til sikkerhetstiltakene. Det er likevel også naturlig å spørre om arbeidstilsynet er tilstrekkelig. Som nevnt har det i de senere år funnet sted en ikke ubetydelig utbygging. Departementet vil likevel nevne at det har hatt under overveielse å la foreta en kritisk gjennomgåelse av vårt arbeidstilsyn. Saken var oppe til drøfting for et år siden, men departementet fant den gang at det var mest hensiktsmessig å vente en kortere tid, idet man sto overfor skifte av ledelsen av Direktoratet for arbeidstilsynet. Departementet har funnet å burde nevne denne saken nå og er innstilt på å få nedsatt en komité som skal vurdere vårt arbeidstilsyn og i tilfelle legge fram de forslag som finnes hensiktsmessig.

I denne sammenheng vil en overfor Justisdepartementet ta opp spørsmålet om å få utarbeidd regler om gransking av arbeidsulykker.

5. Kritikken mot departementet for behandlingen av saken.

Da det er reist kritikk i anledning av departementets behandling av saken og særlig fordi den ikke tidligere er lagt fram for Stortinget vil departementet også komme inn på behandlingsmåten.

Som før nevnt ble Midbøe-kommisjonen oppnevnt dagen etter at ulykken 5. november 1962 var skjedd. Det ble lagt stor vekt på at den øyeblikkelig kunne ta fatt på sin oppgave, og den arbeidet kontinuerlig med saken til den avgav sin rapport 16. november 1962.

Etter at saken var muntlig drøftet med riksadvokaten, ble Midbøe-rapporten med alle vedlegg sendt til riksadvokaten. Samtidig gjorde departementet i brev av 19. desember 1962 riksadvokaten kjent med hvordan den fortsatte undersøkelse etter departementets mening burde skje. Riksadvokaten svarte at han ikke hadde noe å innvende mot departementets opplegg, og Tønseth-kommisjonen ble deretter oppnevnt ved kongelig resolusjon av 4. januar 1963.

Som nevnt ovenfor fant departementet at en inntil videre ikke burde offentliggjøre Midbøe-rapporten, og dette erklærte også sorenskriver Tønseth seg enig i. Men rapporten med vedlegg var som nevnt sendt til riksadvokaten.

Tønseth-kommisjonens rapport ble som før nevnt levert til kommunal- og arbeidsministeren den 13. juni 1963. Det var allerede ved oppnevningen av kommisjonen forutsetningen at dens rapport skulle offentliggjøres. Behandlingen av saken etter at rapporten var overlevert til departementet er det gjort rede for side 7—8 ovenfor. I tilknytning til det som der er sagt, vil departementet bemerke:

Det var ikke noe ekstraordinært ved at Tønseth-rapporten — på samme måte som Midbøe-rapporten — straks ble sendt til påtalemyndigheten. Dette er i samsvar med den praksis som brukes i alle tilfelle hvor det innen arbeidslivet er inntruffet alvorlige ulykker som har ledet til gransking. Både riksadvokaten og departementet var fra første stund enige om at påtalemyndigheten måtte få Tønseth-rapporten så snart den forelå. Dette er også sagt i riksadvokatens brev av 19. desember 1962 til departementet.

Det er heller ikke noe ekstraordinært ved at Tønseth-rapporten ble offentliggjort før den ble sendt til Stortinget. Som nevnt var det hele tiden forutsetningen at rapporten

Om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny-Alesund) 5. november 1962.

skulle offentliggjøres, og etter departementets mening var det riktig å gjøre dette så snart som mulig. En nevner i denne sammenheng at det er vanlig å offentliggjøre komitéinnstillinger så snart de foreligger. Retningslinjer om dette er gitt i et rundskriv av 7. november 1960 fra Statsministeren. I disse retningslinjene er det i punkt 3 sagt at det bør settes en sperrefrist for offentliggjøringen når større innstillinger blir sendt til avisene. Når det gjelder granskningsrapporter, kan dessuten hensynet til berørte personer tale for at de så vidt mulig får høve til å gjøre seg kjent med rapporten før den blir offentliggjort. Dette var etter departementets mening tilfelle i den saken det her gjelder.

Da det særlig er kritisert at Tønseth-rapporten ikke øyeblikkelig ble sendt til Stortinget, vil departementet peke på at det er nødvendig å utarbeide en proposisjon eller en melding før Regjeringen på formell måte kan legge en sak fram for Stortinget. Det er uten videre klart at det ikke var mulig å fremme en slik proposisjon eller melding dagen etter at kommunal- og arbeidsministeren hadde fått overlevert to ikke helt ferdige eksemplarer av rapporten. En nevner i denne sammenheng at Tønseth-kommisjonen var oppnevnt ved kongelig resolusjon og at Regjeringen selv sagt måtte få anledning til å behandle saken før den på vanlig måte ble lagt fram for Stortinget. Og det ville ha vært ekstraordinært om Tønseth-rapporten var blitt sendt til Stortinget uten at Regjeringen i en proposi-

sjon eller melding ga noen uttalelse om de spørsmål saken reiser.

6. Konstitusjonelt og parlamentarisk ansvar i forbindelse med offentlig forretningsdrift.

Etter at Tønseth-kommisjonen avga sin rapport, er det i den offentlige debatt til dels blitt hevdet at Regjeringen — eller enkelte statsråder — har rettslig og politisk ansvar i forbindelse med Kings Bay-saken. Som kjent må det her sondres mellom konstitusjonelt ansvar i snevrere forstand — riksrettsansvaret — og det politiske ansvar overfor Stortinget, det parlamentariske ansvar. Det er Odelstinget som må avgjøre om konstitusjonelt ansvar skal gjøres gjeldende, og det er Stortinget som må vurdere det politiske ansvar. Men departementet finner det hensiktsmessig å legge ved meldingen en generell oversikt over disse spørsmålene utarbeidet av Justisdepartementet. Se vedlegg 5. I oversikten er det bl. a. kort gjort rede for de komitéutredninger som foreligger fra de senere år om ansvar i forbindelse med statens forretningsdrift. Som undervedlegg følger en oversikt over hvordan statens forretningsdrift er ordnet i enkelte vesteuropeiske land.

Kommunal- og arbeidsdepartementet

tilrår:

Avtrykk av tilråding fra Kommunal- og arbeidsdepartementet av 15. juli 1963 om eksplosjonsulykken på Svalbard (Ny Alesund) 5. november 1962 blir sendt Stortinget.

